

Projekt

z dnia 14 listopada 2025 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR XXVI. .2025
RADY GMINY GOLUB-DOBRZYŃ**

z dnia 17 listopada 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2025 r. poz. 1153) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.¹⁾) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028, zaopiniowany pozytywnie przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Golub-Dobrzyń.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Golub-Dobrzyń

Artur Kaszyński

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wyżej wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz.U. z 2024 r. poz. 1907

Załącznik do uchwały nr XXVI. .2025
Rady Gminy Golub-Dobrzyń
z dnia 17 listopada 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GOLUB-DOBRZYŃ NA LATA 2025-2028

GOLUB-DOBRZYŃ, 2025 r.

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	18
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	18
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	21
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	24
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Golub-Dobrzyń).....	24
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	30
5.2.1.	Charakterystyka gminy Golub-Dobrzyń.....	30
5.2.2.	Zarys historii obszaru Gminy.....	35
5.2.3.	Krajobraz kulturowy.....	37
5.2.3.	Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa kujawsko – pomorskiego	48
5.2.4.	Zestawienie obiektów z terenu gminy Golub-Dobrzyń wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	51
5.2.5.	Zabytki ruchome	53
5.2.6.	Zabytki archeologiczne.....	54
5.2.7.	Dziedzictwo niematerialne.....	55
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	56
7.	Założenia programowe.....	58
7.1.	Cele szczegółowe i działania Programu Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2029	58
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	65

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	65
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	67
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	73
Aneks nr 1 – Wykaz zabytków nieruchomych	74
Aneks nr 2 – Wykaz stanowisk archeologicznych	83
Spis tabel	99
Spis rysunków	99
Spis fotografii	99

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu i gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Do najważniejszych aktów prawnych regulujących sposób ochrony i zarządzania zabytkami w Polsce należą: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483, z późn. zm.)*

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc.

Zgodnie z art. 3 ustawy, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ustawa definiuje pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5).

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Rysunek 1. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) *zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,*
- 2) *elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,*
- 3) *wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*
- 4) *wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*
- 5) *mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*
- 6) *oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*
- 7) *oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*
- 8) *fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*

- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Rysunek 2. Logo pomnika historii.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Formę ochrony stanowi także gminna ewidencja zabytków, w której powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. (art. 22. ust. 5).

Ustawa określa także obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Do obowiązków gminy należy w szczególności:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22. ust. 4),
- sporządzanie (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87),
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej (art. 18 i 19),
- sporządzanie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowywanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku”*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy samorządy wszystkich szczebli otrzymały możliwość udzielania dotacji na prace przy zabytkach nie tylko wpisanych do rejestru zabytków, lecz również znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. (Art. 81 ust.1).

Zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy wprowadzone zostały administracyjne kary pieniężne:

Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,*
- 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,*
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,*
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości*

- podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 1465 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządu gminnego. Ustawa o samorządzie gminnym, jako jedno z zadań własnych gminy, wymienia sprawy z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.)

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1 ust. 2 pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy: uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt 3 lit f).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4);
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Ustawa mówi o konieczności uzgadniania wszystkich wymienionych dokumentów planistycznych z wojewódzkim konserwatorem zabytków, tj. planu ogólnego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W przypadku wydawania decyzji o warunkach zabudowy dla terenów i obiektów objętych ochroną zabytków – zarówno wpisanych do rejestru zabytków, jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków – projekt decyzji wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Obowiązek ten wynika z art. 64 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w powiązaniu z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który nakłada na organy administracji publicznej obowiązek uwzględniania ochrony zabytków przy podejmowaniu rozstrzygnięć planistycznych i inwestycyjnych.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2025 poz. 418 z późn. zm.)

Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w odniesieniu do obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

W kontekście ochrony zabytków istotnym przepisem prawa budowlanego jest możliwość skorzystania z odstępstw od sprecyzowanych w ustawie przepisów techniczno-budowlanych, dotyczących projektowania, budowania, użytkowania i utrzymywania obiektów budowlanych. Odstępstwo można uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę lub decyzji o zmianie sposobu użytkowania obiektu. Organ wydający pozwolenie na budowę występuje w tej sprawie do ministra, który ustanowił przepisy techniczno-budowlane (art. 9). Należy też zwrócić uwagę, że w myśl prawa budowlanego, budowy i roboty budowlane niewymagające pozwolenia na budowę, jeżeli są wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia na budowę, a jeżeli są wykonywane na obszarze wpisanym do rejestru zabytków - wymagają zgłoszenia, przy czym do wniosku o pozwolenie na budowę oraz do zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 29 ust. 4). Natomiast pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2). W odniesieniu do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2024 poz. 1478 ze zm.)

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Zgodnie z art. 83a ust. 1, jeżeli drzewo lub krzew rośnie na nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, zezwolenie na jego usunięcie wydaje wojewódzki konserwator zabytków. Ustawa określa też zasady naliczania opłat za wycinkę (art. 84–87), a w niektórych przypadkach decyzje w tej sprawie podejmuje właściwy organ administracji, w tym również konserwator zabytków.

Ustawa określa również zasady pobierania opłat za usunięcie drzew i krzewów (art. 84–87). Opłata naliczana jest co do zasady przy wycince i jej wysokość zależy od gatunku oraz wielkości drzewa. W przepisach przewidziano także przypadki zwolnienia z opłat, np. gdy drzewo zagraża bezpieczeństwu ludzi lub mienia, jest obumarłe, powalone w wyniku burzy, albo gdy wycinka związana jest z przywracaniem gruntu do użytkowania rolniczego. Organ wydający zezwolenie ustala jednocześnie, czy opłata jest należna i w jakiej wysokości. W odniesieniu do nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków decyzje w tych sprawach podejmuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025 poz. 647 z późn. zm.)

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art.101. ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1145)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania (sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości) wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art.83a. ust. 1 ustawy wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2024 r. poz. 87)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774)

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art.8. ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. 2025 poz. 707, ze zm.)

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r., poz. 385)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022 poz. 2393)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 2020 r., poz. 164)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. z 2004 r. nr 124 poz. 1302),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 r., Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928),

- Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 czerwca 2017 r. w sprawie pozwolenia na stały wywóz za granicę dobra kultury niebędącego zabytkiem (Dz.U. z 2017 r. poz. 1236),
- Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1384),
- Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2249),
- Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1470).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2021 r., poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2021 r., poz. 81),
- Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 września 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2024 poz. 1462).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała nr 242 z dnia 8 grudnia 2023 r.)

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
 - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
 - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
 - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
 - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
 - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
 - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
 - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

*Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 -
Strategia Przyspieszenia 2030+*

Dnia 21 grudnia 2020 r. Uchwałą nr XXVIII/399/20 Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął aktualny dokument strategii. W powyższym dokumencie zidentyfikowano pięć celów głównych tj.:

1. skuteczna edukacja;
2. zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo;
3. konkurencyjna gospodarka;
4. dostępna przestrzeń i czyste środowisko;
5. spójne i bezpieczne województwo.

Zagadnienia związane ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu zawarte zostały w celu drugim oraz czwartym. W ramach realizacji ww. celów planowane są następujące kierunki rozwoju związane z kulturą:

Cel 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo - cel operacyjny - kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe:

- kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa;
- kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa;
- kształtowanie postaw patriotycznych mieszkańców województwa;
- rozwój oferty podmiotów upowszechniania kultury;
- rozwój edukacji kulturalnej oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców regionu;
- upowszechnianie dostępu do zasobów kultury poprzez ich cyfryzację;
- digitalizacja i udostępnianie zasobów bibliotek;
- wspieranie działalności organizacji społecznych działających w dziedzinie kultury.

Cel 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko - cel operacyjny - przestrzeń kulturowa:

- ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa;
- adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych.

*Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2025-2028
(Uchwała Nr XII/199/25 z dnia 26.05.2025 r)*

Głównym zadaniem Programu jest upowszechnianie i promowanie dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2025-2028 jest dokumentem, który przedstawia długofalowe działania podejmowane przez samorząd województwa i spełnieniem w tym zakresie obowiązku ustawowego.

Cel główny: Skuteczna edukacja

Cel operacyjny: Podniesienie jakości kształcenia i wychowania

Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony zabytków

Opis: w ramach działania wspierane będą wszelkie przedsięwzięcia mające na celu podnoszenie świadomości wśród dzieci i młodzieży oraz dorosłych z zakresu ochrony zabytków.

Kierunek działań: Edukacja

Opis: Edukacja to kierunek szerokich działań o charakterze ogólnym, edukacyjno-społecznym, przeznaczony dla grup, które nie są bezpośrednio odpowiedzialne za ochronę zabytków. Ma na celu zwiększenie zainteresowania dziedzictwem i skuteczniejsze docieranie z treściami istotnymi dla ochrony dziedzictwa do odbiorców nieposiadających ugruntowanej wiedzy o dziedzictwie i zabytkach.

Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

Kierunek działań: Promocja

Opis: jednym z największych zagrożeń dla dziedzictwa jest niska świadomość jego wartości wśród społeczeństwa. Aby temu zapobiec konieczne jest wskazywanie wartości historycznej, artystycznej obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie województwa.

Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Opis: dokumentowanie dziedzictwa to proces rejestrowania, badanie i archiwizowania informacji o obiektach, tradycjach. Służy to pełnej identyfikacji i wszechstronnemu poznaniu pod względem historii, funkcji, stylu, stanu zachowania substancji zabytkowej, budowy i właściwości technologicznych, pierwotnej formy i wyglądu, kolejnych przekształceń i nawarstwień, w końcu znaczenia kulturowego oraz wartości materialnych i niematerialnych.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Kierunek działań: Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane Opis: głównym celem współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich i budowlanych przy zabytkowych obiektach nieruchomych i ruchomych służy poprawie i ocaleniu materii i formy obiektu zabytkowego dla przyszłych pokoleń.

Kierunek działań: Finansowanie prac przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Opis: przedsięwzięcie dotyczy finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd województwa Kujawsko-Pomorskiego lub jego jednostki organizacyjne.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Golubsko – Dobrzyńskiego na lata 2024-2027 (Uchwała Nr LXXXI/469/2024 Rady Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego z dnia 28 lutego 2024 r.)

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Powiatu. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Powiatu i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

ZADANIA:

- Oznakowanie, uzupełnienie lub odnowa oznakowania: - Obiektów zabytkowych. - Cmentarzy historycznych. - Zabytkowych parków i ogrodów.
- Stałe aktualizowanie elektronicznego banku informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego, szlakach turystycznych na terenie Powiatu Golubsko Dobrzyńskiego i dostępnej infrastrukturze.
- Opracowanie koncepcji promocji atrakcji turystycznych Powiatu golubsko-dobrzyńskiego (zabytkowych obiektów , szlaków turystycznych, imprez i poszczególnych miejsc).
- Wspieranie współczesnych form krajoznawczo – turystycznych (geocaching, gry historyczne itp.).
- Wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią miejscowości leżących na terenie powiatu, promocja dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych powiatu: wydawnictwa albumowe, wkładki do czasopism, tematyczne foldery i inne formy popularyzacji, tj. filmy i targi.
- Promocja zabytków i historii miejscowości za pośrednictwem stron internetowych powiatu i gmin.
- Wspieranie projektów z zakresu edukacji regionalnej, promujących walory środowiska przyrodniczego i kulturowego mających na celu uwrażliwienie uczniów w zakresie świadomości dziedzictwa kulturowego: szacunek dla zabytków, znalezisk archeologicznych etc.
- Aktualizacja powiatowego programu ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych lub konfliktu zbrojnego (korelacja z programami gminnymi).

PRIORYTET II – DZIAŁALNOŚĆ POWIATOWEGO URZĘDU PRACY WSPIERAJĄCA ZADANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ZADANIA:

- Organizacja staży u pracodawców zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami.
- Udzielanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla bezrobotnych podejmujących działalność w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami.
- Finansowanie szkoleń dla pracowników pracodawców zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego.

PRIORYTET III – BEZPOŚREDNIE WSPARCIE DLA OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH BĘDĄCYCH POD ADMINISTRACJĄ POWIATU

ZADANIA:

- Wsparcie finansowe dla właścicieli zabytków na podstawie uchwały w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
- Przeznaczenie środków z budżetu na modernizację i remonty obiektów będących w administracji powiatu golubsko dobrzyńskiego.
- Realizacja działań określonych w priorytetach gminnych programów opieki nad zabytkami dla gmin wchodzących w skład powiatu.
- Nadzór nad utrzymywaniem stanu technicznego obiektów będących własnością Powiatu Golubsko Dobrzyńskiego, przekazanymi w użytkowanie innym jednostkom organizacyjnym.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Golub-Dobrzyń)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Strategia Rozwoju Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2023-2029 (Uchwała nr 32/2024 Rady Gminy Golub-Dobrzyń)

WIZJA ROZWOJU GMINY GOLUB-DOBRZYŃ określona w Strategii brzmi następująco:

Gmina Golub-Dobrzyń w 2029 roku to gmina o rozwiniętej ofercie z zakresu edukacji, kultury, sportu i zdrowia. To Gmina o wzrastającym poziomie usług społecznych i nauczania, dzięki rozwojowi infrastruktury i oferty edukacyjnej. To także Gmina o bogatej ofercie usług dla osób wymagających wsparcia oraz nastawiona na aktywność z zakresu kultury i sportu. To również Gmina zapewniająca porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz wysoki poziom ochrony zdrowia.

Gmina Golub-Dobrzyń w 2029 roku to Gmina o dobrze rozwiniętej infrastrukturze technicznej, opartej również na rozwiązaniach proekologicznych. Jest to Gmina, w której znajdują się zasoby mieszkaniowe o wysokiej jakości, a także rozwiniętej gospodarce wodno-ściekowej i gospodarki odpadami. To również Gmina stawiająca na silny rozwój infrastruktury transportowej i przestrzeni publicznych.

Gmina Golub-Dobrzyń w 2029 roku to w końcu Gmina nastawiona na rozwój przedsiębiorczości i aktywizację zawodową. To Gmina, w której panują dobre warunki inwestycyjne oraz sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości i aktywizacji osób bezrobotnych.

W ramach Celu operacyjnego II.4. Rozwijanie publicznych przestrzeni wyznaczono kierunki działań spójne z przedmiotowym opracowaniem:

- Rozbudowa infrastruktury szlaków turystycznych na obszarze gminy
- Oznakowanie szlaków turystycznych i opracowanie przewodnika turystycznego
- Przebudowa, remont, renowacja obiektów zabytkowych na terenie gminy. Rewitalizacja obszarów zabytkowych
- Rozwój infrastruktury obszarów, w których funkcjonowały zlikwidowane PGR w granicach gminy wiejskiej Golub-Dobrzyń
- Odnowa przestrzeni publicznych na terenie Gminy Golub-Dobrzyń np. nasadzenia drzew i krzewów, rewitalizacja parków, odnowa obiektów sakralnych (przydrożne figurki i krzyże)
- Zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych m.in. jeziora Grodno, Owieczkowo i wzdłuż rzeki Drwęcy

Ustalenia i rekomendacje w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej określone w Strategii:

Dotyczące zachowania w dobrym stanie zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy oraz umożliwienia wykorzystania tych zasobów na cele społeczne oraz komercyjne, nie kolidujące z pierwotną ich funkcją:

Ochrona zabytków architektury i budownictwa wpisanych do rejestru zabytków poprzez:

- trwałe zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru,

- utrzymanie (ewentualnie rewaloryzacja) otoczenia obiektu zabytkowego w sposób zapewniający prawidłową jego ekspozycję,
- opracowanie rozwiązań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Ochrona zabytków architektury i budownictwa figurujących w gminnej ewidencji zabytków/ wojewódzkiej ewidencji zabytków, poprzez:

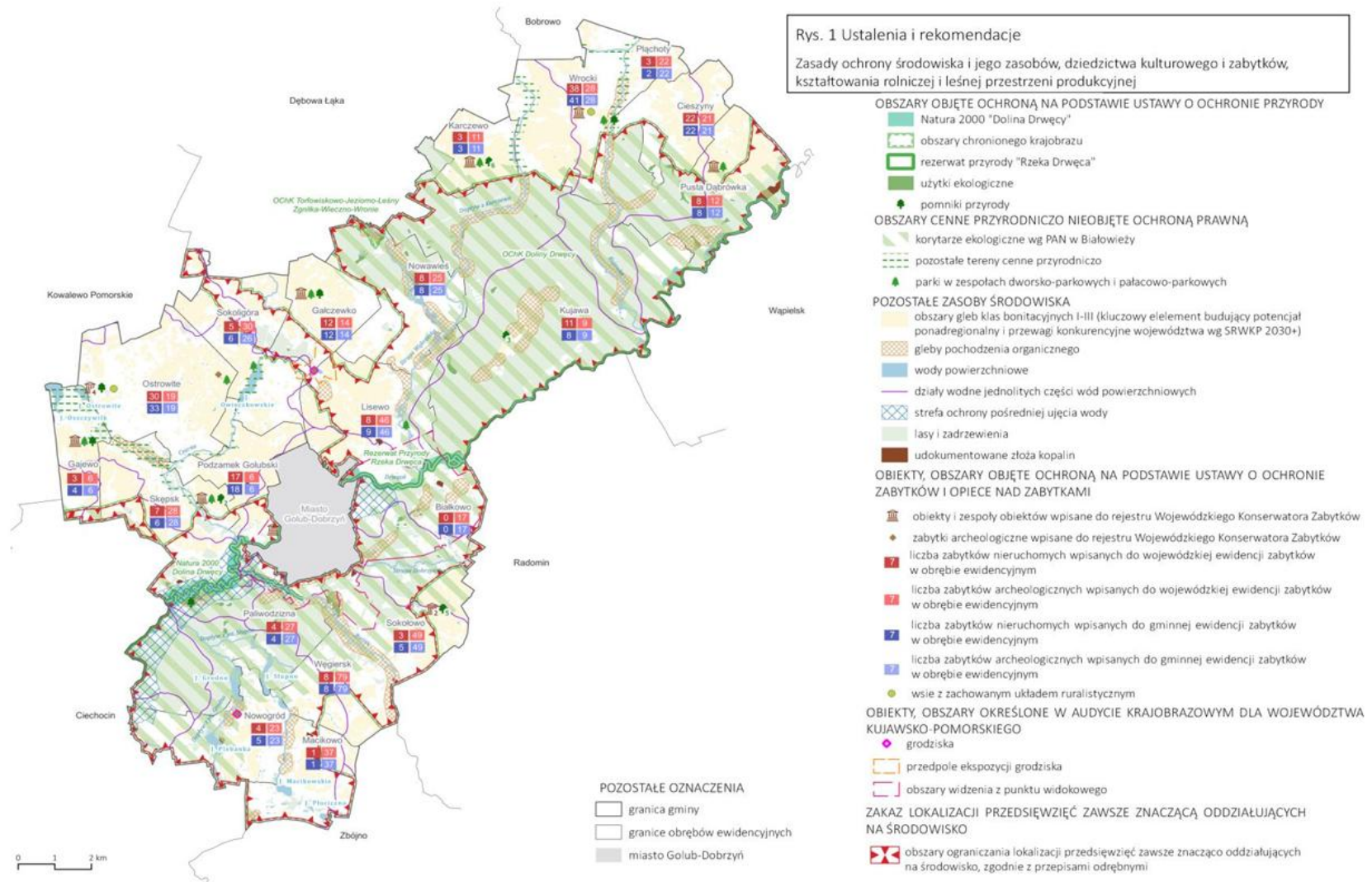
- utrzymanie historycznej formy architektonicznej obiektu (gabaryty, forma dachu i rodzaj pokrycia, kompozycja i wystrój elewacji, forma stolarki okiennej i drzwiowej),
- zapewnienie zachowania walorów funkcjonalnych i użytkowych obiektu,
- zagospodarowanie na nowe funkcje przy utrzymaniu walorów zabytkowych.

Ochrona zabytków archeologicznych, poprzez:

- ochronę konserwatorską wszystkich zabytków archeologicznych,
- w przypadku prowadzenia inwestycji w obrębie zabytków archeologicznych powiadomienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o przystąpieniu do przygotowań inwestycji.

Realizacja szlaków kulturowych służących promocji i ekspozycji zasobów kultury.

Kształtowanie nowej zabudowy lokalizowanej w sąsiedztwie lub obszarze widzenia istniejącej zabudowy o walorach zabytkowych w sposób umożliwiający harmonijne współistnienie elementów historycznych i współczesnych.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Golub - Dobrzyń

Lp.	Nazwa	Numer Uchwały	Data Uchwalenia
1	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Lisewo, obejmującego działki 193/1, 193/2, 193/3.	XVI/69/2011	2011-10-28
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Zespołu Domków Letniskowych w Paliwodzisznie.	X/22/95	1995-06-10
3	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Paliwodzina – tereny zabudowy mieszkalno-usługowej.	XI/63/99	1999-06-15
4	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacji indywidualnej we wsi Kujawa.	XXXVII/194/09	2009-12-28
5	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Golub-Dobrzyń na obszarze wsi Nowogród – wieś letniskowa „Grodno”.	XVII/2/96	1996-02-21
6	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Wrocki.	XI/77/2019	2019-08-20
7	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania terenu rekreacji indywidualnej we wsi Gajewo.	XLIV/219/2010	2010-06-22
8	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Golub-Dobrzyń w części wsi Paliwodzina na działce geodezyjnej nr 250.	III/13/98	1998-11-26
9	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Golub-Dobrzyń na obszarze wsi Nowogród – teren zabudowy letniskowej, sportu i rekreacji oraz parking.	XVIII/105/2000	2000-03-30
10	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Białkowo.	XV/81/99	1999-12-09
11	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki 261 i 365 we wsi Lisewo.	XLIV/221/2010	2010-06-22
12	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Paliwodzina – tereny zabudowy mieszkalno-usługowej.	XIII/70/99	1999-08-26

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GOLUB-DOBRZYŃ NA LATA 2025-2028

L p .	Nazwa	Numer Uchwały	Data Uchwalen ia
1 3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki 35/5 i części działki 35/6 we wsi Podzamek Golubski.	XLIV/220 /2010	2010-06- 22
1 4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Sokołowo, obejmującego działkę nr 399.	L/234/20 14	2014-06- 24
1 5	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Sokołowo, obejmującego działkę nr 48/3.	X/69/201 9	2019-08- 20
1 6	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze wsi Paliwodzina.	XII/67/20 15	2015-09- 30
1 7	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Paliwodzina, obejmującej działki geodezyjne nr 95/1 i 95/2, dotyczącego zagospodarowania mieszkaniowego i jednorodzinnego.	XXII/150/ 05	2005-02- 11
1 8	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Golub-Dobrzyń na obszarze wsi Paliwodzina dot. terenu zabudowy letniskowej.	XXVII/19 5/2002	2002-02- 26
1 9	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części działki nr 107/3 położonej w miejscowości Nowogród, Gmina Golub-Dobrzyń.	X/64/200 3	2003-10- 10
2 0	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Paliwodzina, obejmującej działki geodezyjne nr 262/1 i 262/2 dotyczącego zagospodarowania mieszkaniowego i jednorodzinnego oraz systemu komunikacyjnego.	XXII/149/ 05	2005-02- 11
2 1	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Golub-Dobrzyń na obszarze wsi Białkowo dot. terenów usługowo-mieszkaniowych.	XXVII/15 3/01	2001-02- 27

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy Golub-Dobrzyń

Gmina Golub-Dobrzyń położona jest w południowo-wschodniej części Województwa Kujawsko Pomorskiego w dolinie rzeki Drwęcy, w Powiecie Golubsko-Dobrzyńskim. Od południa graniczy z Gminą Zbójno, od zachodu z Gminą Kowalewo Pomorskie i Gminą Ciechocin, od południowego-wschodu z Gminą Radomin, a od północnego-wschodu z Gminą Dębowa Łąka (Powiat Wąbrzeski) i Gminą Bobrowo (Powiat Brodnicki).

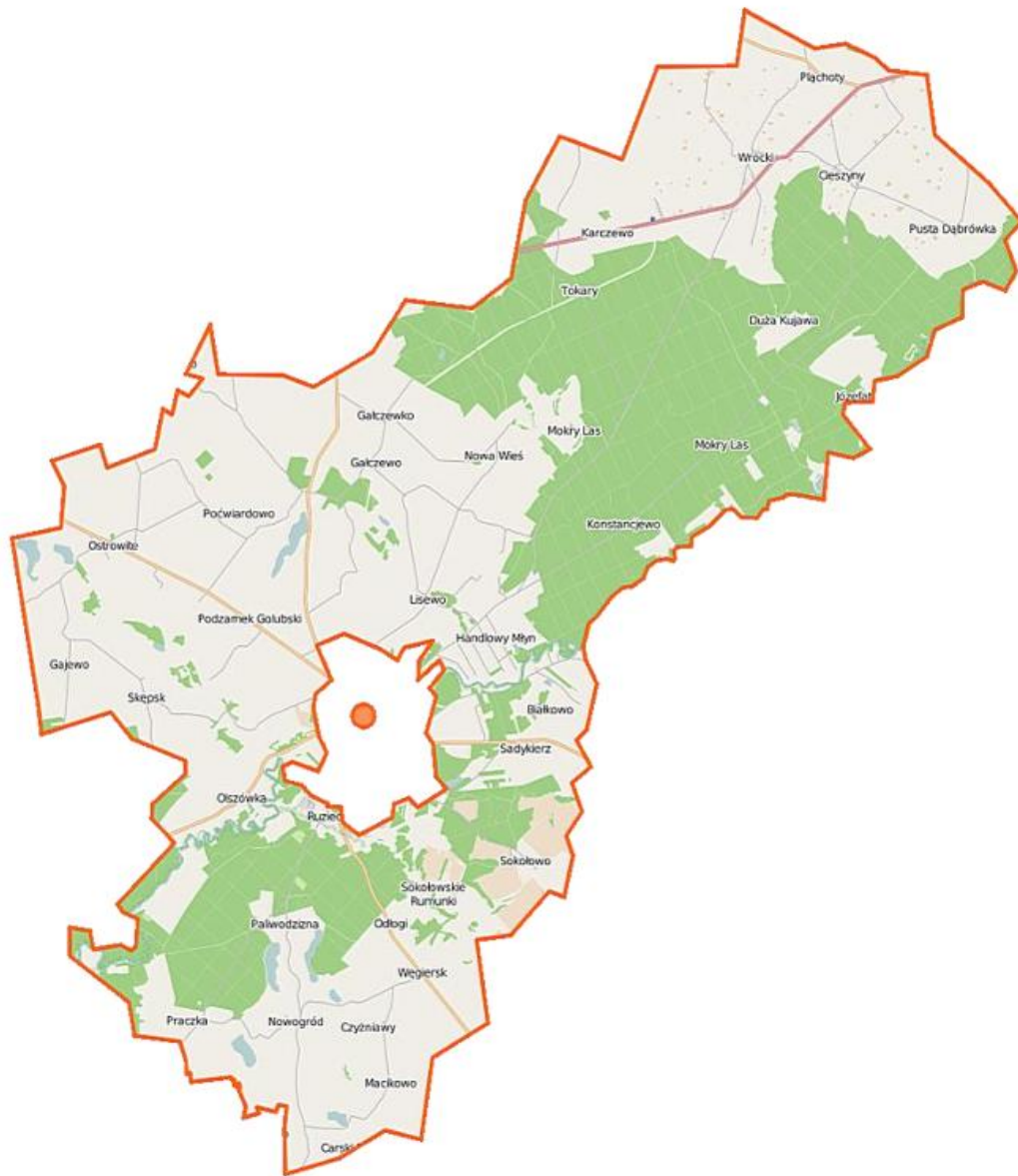
Pod względem administracyjnym Gmina Golub-Dobrzyń to gmina wiejska zajmująca obszar ponad 197 km², co stanowi 32% powierzchni powiatu golubsko-dobrzyńskiego. Tym samym jest największą gminą w powiecie.

W skład Gminy wchodzi 21 sołectw:

- Białkowo
- Cieszyń
- Gajewo
- Gałczewko
- Karczewo
- Kujawa
- Lisewo
- Macikowo
- Nowawieś
- Nowogród
- Olszówka
- Ostrowite
- Paliwodzizna
- Pląchoty
- Podzamek Golubski
- Sokoligóra
- Pusta Dąbrówka
- Skępsk
- Sokołowo
- Węgiersk

- Wrocki

Granice administracyjne gminy zostały przedstawione na poniższym rysunku.

Rysunek 3. Granice administracyjne gminy Golub – Dobrzyń

W gminie znajduje się łącznie 57 miejscowości. Miasto Golub-Dobrzyń zlokalizowane w centrum gminy, stanowi dla niej wielofunkcyjny ośrodek i zaplecze nastawione m.in. na obsługę jednostek osadniczych wchodzących w jej skład. Siedziba gminy znajduje się w Golubiu-Dobrzyniu, w budynku Urzędu Miasta, Gminy i Powiatu przy ul. Plac 1000-lecia.

Komunikacja

Układ drogowy w gminie Golub-Dobrzyń stanowią drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe oraz gminne. Ważnym szlakiem komunikacyjnym biegnącym przez północną część gminy jest droga krajowa nr 15 relacji

Trzebnica-Ostróda, łącząca Gniezno, Inowrocław, Toruń przez Kowalewo Pomorskie, Brodnicę z Ostródą. Z jednej strony droga ta stanowi połączenie z największymi miastami województwa, z drugiej zaś w połączeniu, na wysokości Ostródy, z drogą krajową nr 16 jest ważną arterią tranzytu turystycznego, zarówno krajowego, jak i międzynarodowego.

Najważniejszymi drogami wojewódzkimi na terenie gminy Golub-Dobrzyń są: droga wojewódzka nr 534 (Rypin – Golub-Dobrzyń – Wąbrzeźno - Grudziądz), droga wojewódzka nr 548 (Stolno - Płachoty), droga wojewódzka nr 554 (Sierakowo - Kikół), droga wojewódzka nr 569 (Golub Dobrzyń - Dobrzejewice). Mankamentem większości dróg wojewódzkich, nie tylko na tym terenie, ale w całym kraju, jest to, że są to przeważnie drogi jedno-jezdniowe, nie wystarczające w czasach wzmożonego rozwoju transportu samochodowego.

Kolejną kategorią dróg zlokalizowanych w gminie Golub-Dobrzyń są drogi powiatowe o nawierzchni bitumicznej i gruntowej. Drogi powiatowe mają stanowić, w połączeniu z drogami wojewódzkimi alternatywę szybkiego przemieszczania się, sprawny dojazd do dróg krajowych i autostrady, a także połączenie dróg krajowych i wojewódzkich w celu utworzenia skrótów tzw. małych obwodnic dużych miast.

Drogi gminne zaliczane do klasy dróg lokalnych, stanowią uzupełniającą sieć dróg mających służyć miejscowym potrzebom.

Ponadto na terenie gminy zlokalizowanych jest 14 km ścieżek rowerowych.

Atrakcje turystyczne

Na terenie gminy znajdują się malownicze jeziora, m. in. Grodno, Słupno, Owieczkowo, j. Gajewskie, Oszczywik. Funkcjonuje też jeden rezerwat przyrody „Rzeka Drwęcą”. Obejmuje on Drwęcę oraz jej dopływ Ruziec (od jazu piętrzącego przy młynie w miejscowości Zaręba do zejścia rzeki Drwęcę o długości 1,7 km.) wraz z pięciometrowym pasem zieleni przyległym do ich brzegów po obu stronach.

Szczególną atrakcję pod względem walorów krajoznawczych i turystycznych stanowi szlak wodny rzeki Drwęcę oraz jej pradolina wraz z terenami do nich przyległymi. Szlakiem wodnym Drwęcą odbywają się liczne spływy kajakowe zorganizowane i niezorganizowane (indywidualne), z których największą renomą nie tylko w Polsce, ale i w Europie, cieszy się Międzynarodowy Spływ Kajakowy Wisłą-Drwęcą. Rzeka Drwęcą jest też bardzo atrakcyjnym ciekim wodnym dla liczного grona wędkarzy. Podobną atrakcją dla nich są okoliczne jeziora: Grodno, Słupno, Plebanka, Owieczkowo i były staw młyński na Handlowym Młynie.

Szlaki turystyczne

Infrastrukturę turystyczną na obszarze gminy Golub-Dobrzyń stanowią: szlaki turystyczne (piesze, rowerowe, kajakowe), ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne. Powstały one z inicjatywy i staraniem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz Nadleśnictwa Golub-Dobrzyń. Turystyczne szlaki piesze wyznaczono głównie na terenach doliny Drwęcę. Znakowany kolorem żółtym szlak PTTK prowadzi z Torunia

przez Ciechocin, Golub-Dobrzyń, Szafarnię, Płonne do Radomna. Jest to fragment europejskiego szlaku E11. Znakowany kolorem zielonym szlak pieszy prowadzi z Ciechocina przez Olszówkę, Skępsk i Gajewo do Jabłonowa Pomorskiego, a znakowany kolorem niebieskim prowadzi z Ciechocina do Chełmży. Na terenie gminy znajduje się także fragment szlaku rowerowego znakowanego kolorem zielonym Toruń – Golub-Dobrzyń – Brodnica – Radomno. Przez teren gminy Golub-Dobrzyń prowadzi także fragment szlaku pielgrzymkowego Droga Św. Jakuba – Camino Polaco.

Nazwa: Szlak zielony Toruń – Radomno Kod szlaku: TO 7003. (rowerowy)

Przebieg: Toruń - Lubicz - Ciechocin - Golub-Dobrzyń - Szafarnia - Radziki Duże - Gorczenica - Brodnica - Pokrzydowo – Radomno.

Opis: Znakowany turystyczny szlak rowerowy w kolorze zielonym, z przebiegiem j/w został wyznaczony w terenie przez działaczy społecznych z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu, który jest administratorem szlaku i posiada pełne prawa autorskie związane ze szlakiem (przebieg trasy, kilometraż, kod szlaku, symbolika, nazwa i opis krajoznawczy).

Długość: ok. 130 km z tego ok. 7,5 km przez teren Gminy Golub Dobrzyń.

Nazwa: Żółty szlak im. F. Łęgowskiego Toruń – Radomno Kod szlaku: KP-231-y / WM-231-y. (pieszy)

Przebieg: Toruń - Kaszczorek - Złotoria - Brzozówka - Szembekowo - Ciechocin - Ruziec - Golub-Dobrzyń - Białkowo - Szafarnia - Płonne - Rodzone - Tomkowo - Kierz Radzikowski - Radziki Duże - Kupno - Słoszewy - Mszano - Szabda - Brodnica - Tama Brodzka - Mariany - Bachotek - Ostrowite - Osetno - Łąkorek - Skarlin - Lekarty - Gryżliny – Radomno.

Opis: Szlak żółty im Franciszka Łęgowskiego liczy 160 km długości, rozpoczyna się w Toruniu, przebiega przez Golub Dobrzyń, Brodnicę, Pojezierze Brodnickie dochodząc do Radomna. Od roku 1995 szlak żółty jest włączony do międzynarodowego szlaku turystycznego określanego kodem E-11 a przebiegającego od Słubic do Ogrodnik. Nasz opis przedstawia odcinek tego szlaku od Torunia do miejscowości Radomno. Jest odcinkiem międzynarodowego szlaku turystycznego E-11 Słubice – Ogrodniki. Długość: 160 km, z tego ok. 13,5 km przez teren Gminy Golub Dobrzyń.

Nazwa: Szlak św. Jakuba - Camino Polaco (szlak pielgrzymkowy) Przebieg: Iława -Mogilno. (pieszy)

Opis: Szlak św. Jakuba (hiszp. Camino de Santiago) to trasa pielgrzymkowa, która ma ponad 3000 lat tradycji. To przecinająca całą Europę sieć dróg prowadzących do znajdującego się w Santiago de Compostela, w północno-zachodniej Hiszpanii, grobu apostoła. Szlak oznaczony jest znakiem żółtej muszli morskiej umieszczonej na niebieskim tle. Fragment Camino Polaco, polskiej części drogi, prowadząca od Ogrodnik do Mogilna, przebiega przez miasta województw warmińsko-mazurskiego, kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego. Zobacz, jakie miejsca znajdują się na trasie województwa kujawsko-

pomorskiego. Długość: ok. 250 km z tego ok. 13,5 km przez teren Gminy Golub Dobrzyń (fragment etapu 5 Szafarnia – Ciechocin).

Nazwa: Kujawsko - Pomorski Szlak Chopina (Pieszy/rowerowy/samochodowy)

Szlak obejmuje 21 miejscowości, często wsie i miasteczka związane z życiem kompozytora i jego bliskich. Na trasie szlaku znajdują się również miasta z bogatą średniowieczną historią, takie jak Toruń czy Golub-Dobrzyń. Ponadto Kujawsko Pomorski Szlak Chopina przebiega także przez Białkowo, Gulbiny, Radomin, Płonne, Dulsk, Sokołowo, Ruże, Działyń, Obory, Ugoszcz, Kikół, Zbójno, Turzno, Obrowo, Niezawę, Służewo, Izbicę Kujawską i Długie. Większość tych miejscowości Fryderyk Chopin odwiedził w czasie wakacyjnego pobytu u Dziwanowskich w Szafarni. Na szlaku ujęte zostały także miejsca łączące życie mistrza i dwóch bardzo ważnych w jego życiu kobiet: jego matkę Justynę z Krzyżanowskich, która pochodziła z Długiego oraz pierwszą miłość Fryderyka – Marię Wodzińską pochodzącą ze Służewa. Łącząc powstało 5 tras z których trzy przebiegają przez Gmina Golub Dobrzyń

I trasa: Golub-Dobrzyń - Białkowo - Szafarnia - Bocheniec - Radomin - Ugoszcz - Obory - Kikół - Zbójno - Ruże - Dulsk - Sokołowo - Golub Dobrzyń (85 km).

II trasa: Toruń - Turzno - Golub-Dobrzyń - Działyń - Mazowsze - Obrowo (96 km).

IV trasa: Ciechocin - Dulnik - Golub-Dobrzyń - Białkowo - Płonko - Szafarnia (18 km). Trasy można przebyć w zależności od upodobań i długości trasy, samochodem, rowerem lub pieszo.

Nazwa: Szlak Drwęcy (kajakowy)

Szlak Drwęcy jest niepowtarzalnym szlakiem na mapie Polski. Kujawsko-Pomorski odcinek to 137 kilometrowa trasa wiodąca od południowych granic Nowego Miasta Lubawskiego do samego ujścia rzeki do Wisły. Płynąc wzdłuż Drwęcy można delektować się unikatowym krajobrazem, ciszą oraz odkrywać nowe, nieznane, ale pełne uroku miejsca. Brodnica z nietypowym trójkątnym rynkiem, Izba Pamięci Marii Dąbrowskiej we wsi Płonne, Ośrodek Chopinowski w Szafarni, Golub – Dobrzyń z zamkiem Anny Wazówny, czy Kościół św. Małgorzaty w Ciechocinie, to tylko część wartych odwiedzenia miejsc znajdujących się na szlaku.

Długość: Kujawsko-Pomorski odcinek to 137 kilometrowa trasa, z tego ponad 30 km leży na terenie Gminy Golub-Dobrzyń.

Wioski tematyczne

Obecnie na terenie gminy Golub-Dobrzyń działają trzy wioski tematyczne:

- Macikowo – Wieś Maciejowej Duszy: we wsi Macikowo powstała wioska tematyczna, której głównym tematem są zioła i ich zastosowania.
- Podzamek – Wioska Orzechowa: wieś usytuowana jest u podnóża zamku golubskiego. Kiedyś pełniła funkcję tzw. wsi służebnej, zaopatrując zamek w płody rolne i zwierzyne, utrzymywała

również konie. W ramach projektu „Orzechowy zagajnik” prezentowane jest zastosowanie orzecha w życiu codziennym, np. do pozyskiwania oleju, barwnika czy produkcji leczniczych nalewek na problemy żołądkowe. Wioska Orzechowa oferuje przyjezdnym szereg atrakcji z orzechem w roli głównej.

- Węgiersk – Owocowa Kraina: Legenda głosi, że wioska zawdzięcza nazwę węgierskiemu magnatowi, któremu zasmakowały śliwki z jedyne drzewa, które napotkał przejeżdżając przez pustą okolicę. Poleciał też zasadzić drzewa śliwy, a osadę nazwał Węgiersk. Wieś ma w ofercie wiele atrakcji i śliwkowych smakołyków.

Zasoby przyrodnicze i obszary chronione

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody prowadzonym przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, na terenie Gminy Golub-Dobrzyń znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

1) Obszary chronionego krajobrazu (2):

- Doliny Drwęcy;
- Torfowiskowo-Jeziorno-Leśny Zgniłka-Wieczno-Wronie.

2) Rezerваты przyrody (1):

- Rzeka Drwęca.

3) Obszary Natura 2000 (1):

- Dolina Drwęcy.

4) Pomniki przyrody (14).

5) Użytki ekologiczne (61).

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy

Obszar wchodzący w skład dzisiejszej gminy Golub-Dobrzyń należał w ciągu wieków do dwóch różnych ziem: chełmińskiej i dobrzyńskiej, które oddzielała od siebie rzeka Drwęca. Była ona nie tylko granicą geograficzną, lecz także stanowiła linię graniczną między Polską a państwem zakonu krzyżackiego w latach 1231-1454; w latach 1466-1772 oddzielała woj. chełmińskie od ziemi dobrzyńskiej, a od 1815-1918 oddzielała zabór pruski od rosyjskiego. Powyższe podziały zostawiły piętno na historii opisywanych terenów.

Obecna sieć osadnicza kształtowała się przez kilka tysiącleci. System hydrograficzny Drwęcy wraz z jej dopływami stwarzał korzystne warunki do rozwoju. Pierwsze ślady obozowisk ludzkich na tych terenach pochodzą sprzed 8000 lat (odkryte zostały w okolicach Węgierska). W IX-X w. w okresie plemiennej organizacji Polan, obszar obecnego powiatu zamieszkiwany był najprawdopodobniej przez ludność grupy kujawskiej. W X-XI w. obszary leżące na północ od Drwęcy weszły w skład kasztelanii chełmińskiej, zaś tereny położone na południe znalazły się częściowo w kasztelanii rypińskiej i słońskiej (później kikolskiej).

Widocznymi do dziś śladami są wczesnośredniowieczne (VIII-XIII w.) grodziska obronne m.in. w Lisewie i Ostrowitem.

Pomiędzy rokiem 1148-1250 biskupstwo wrocławskie uzyskało w formie nadania klucz ciechociński oraz dobra ostrowicko-golubskie bez Lisewa i Kowalewa. Już w XII i w początkach XIII w. powstały na tym terenie nowe parafie. Od 1217 r. w wyniku bliskiej granicy z Prusami rozpoczyna się okres ciągłych najazdów pogańskich Prusów (w 1220 roku został zniszczony gród w Kowalewie). W celu powstrzymania ich najazdów, książę Konrad Mazowiecki nadał ziemię chełmińską zakonowi krzyżackiemu. Krzyżacy wkroczyli do Prus z zamiarem stworzenia własnego państwa i stopniowo zaczęli opanowywać zajęte terytorium.

Okolo 1275 roku przebudowany został gród w Kowalewie, a obok niego Krzyżacy założyli miasto. Odtąd Kowalewo stało się siedzibą komturstwa. Podobnie postąpili Krzyżacy z przyjętymi dobrami ostrowicko-golubskimi. W ich miejscu utworzyli komturstwo, a pomiędzy 1296-1309 r. wzniesli zamek, który miał strzec przeprawy przez Drwęcę. Okolo 1293 r. doszło do założenia miasta Golubia w zakolu Drwęcy u podnóża zamku.

W tym czasie Krzyżacy rozpoczęli systematyczne zagospodarowywanie komturstw lokując wiele nowych wsi, sprowadzając kolonistów z Niemiec i Śląska. Do 1410 roku następował intensywny rozkwit gospodarczy omawianych ziem, zwłaszcza Golub nabrał dużego znaczenia ze względu na strategiczne położenie. Mieszczanie golubscy bogacili się handlując z sąsiednią ziemią dobrzyńską. Do roku 1310 władał nią zaprzyjaźniony z Krzyżakami książę Siemowit, później przeszła ona w ręce Władysława Łokietka. W roku 1329 została zajęta przez Krzyżaków i jej okupacja trwała do 1343 r. Panujący od 1378 r. Władysław Opolczyk zastawił, a później sprzedał Krzyżakom- oprócz klucza ciechocińskiego należącego do biskupstwa wrocławskiego- ziemię dobrzyńską. Została ona wykupiona w 1404 roku, ale już w 1409 r. została ponownie zajęta przez rycerzy Najświętszej Marii Panny.

Pomyślny rozwój gospodarczy opisywanych ziem zahamowały wojny polsko- krzyżackie z XV w. W latach 1611-1625 tutejsze starostwo dzierżawiła siostra króla Zygmunta III Wazy, Anna. Po śmierci Anny król nadał je drugiej swojej żonie, królowej Konstancji, a potem swojej córce, królownie Annie Katarzynie, wreszcie królowej Cecylii Renacie. W końcu XVII w. aż do zaboru w 1772, starostwo golubskie dzierżawili kolejno członkowie rodzin Szczawińskich, Lubomirskich, Grudzińskich, Denhofów oraz Wesslów.

Okres ożywienia gospodarczego zahamowały wojny szwedzkie z lat 1626-29, 1655-60 i 1703-18.

W 1708-10 roku na opisywanym terenie szalała epidemia dżumy. Podczas bezkrólewia w latach 1733-35 teren był płdrowany i rabowane przez wojska rosyjskie. W czasie wojny siedmioletniej (1757-63) przez Golub przeciągały bezustannie wojska pruskie i rosyjskie. W 1769 r. na krótko zajęli Golub konfederaci barscy. Poza tym, do upadku gospodarczego przyczyniła się również egoistyczna polityka szlachty, która płaciła bardzo niskie podatki oraz zwolniona była z ceł. Po I rozbiore Polski władze pruskie rozpoczęły

nową politykę, sprowadzając z głębi Prus kolonistów niemieckich, wprowadzając nowe prawa oraz czyniąc niemiecki językiem urzędowym.

Po III rozbiorze Polski w 1795 roku pod okupacją pruską znalazła się większość Kujaw z ziemią dobrzyńską. Terytorium powiatu leżące na południe od Drwency weszło w skład prowincji pruskiej pod nazwą Prusy Południowe departament poznański. Po 1796 r. ziemię dobrzyńską podporządkowano władzom w Płocku, a cały obszar znalazł się w powiecie lipnowskim.

Piętno na omawianym obszarze wyrły wojny napoleońskie. W ciągu zimy 1806-7 stacjonowały tu wojska francuskie obciążając mieszkańców licznymi kontrybucjami oraz dokonując rekwizycji. Po traktacie w Tylży teren całego dzisiejszego powiatu wszedł w skład Księstwa Warszawskiego. Ziemie wokół Golubia włączono do departamentu bydgoskiego, natomiast ziemia dobrzyńska znalazła się w granicach departamentu płockiego.

W wyniku postanowień Traktatu Wersalskiego z 1919 roku ziemie obecnej gminy ponownie znalazły się w granicach państwa polskiego.. Po agresji Niemiec na Polskę pomiędzy 6 a 7 września opisywane tereny zajęły wojska hitlerowskie. Od samego początku okupanci rozpoczęli masową eksterminację ludności polskiej. Niemcy wymordowali również prawie wszystkich Żydów zamieszkujących w Dobrzyniu. Podczas tej akcji zniszczono część zabudowy tego miasta. W Cieszynach koło Golubia hitlerowcy utworzyli obóz będący filią obozu koncentracyjnego w Stutthofie. W wyniku ofensywy wojsk radzieckich w styczniu 1945 roku Niemcy wycofali się, ustępując miejsca Armii Czerwonej, która bez większych walk zajęła 23 stycznia 1945 Golub. W krótkim czasie pełnię władzy w regionie przejęła scentralizowana komunistyczna biurokracja partyjno-państwowa. Tereny na północ od Drwency należały do powiatu wąbrzeskiego, na południe - do powiatu rypińskiego.

W 1951 r. doszło do połączenia odrębnych dotąd miast Golubia i Dobrzynia w jeden ośrodek miejski. W 1956 roku utworzono odrębny powiat golubsko-dobrzyński, co pozytywnie wpłynęło na rozwój jego stolicy- miasta Golubia-Dobrzynia i otaczającego go rejonu.

W związku z likwidacją powiatów jako jednostek administracyjnych w 1975 roku przestał istnieć powiat golubsko-dobrzyński, reaktywowany ponownie w 1999 r. w wyniku nowej reformy administracyjnej– teren miasta stał się osobną gminą miejską, natomiast tereny wiejskie weszły w skład gminy Golub-Dobrzyń.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Gmina Golub-Dobrzyń posiada szereg zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, pochodzących przede wszystkim z XIX i XX wieku. Należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, cmentarze, domy, budynki przemysłowe i gospodarcze i inne.

Układy osadnicze

Na terenie gminy występują różne typy osad w kształcie:

- owalnicy: Cieszyń, Ostrowite, Wrocki;
- przydrożnicy– Gajewo, Gałczewo, Lisewo, Macikowo, Krężno, Owieczkowo, Podzamek Golubski, Płachoty, Skępsk, Sokołowo, Węgiersk;
- luźne kolonie powstałe w wyniku parcelacji: Carski Dar, Józefat, Konstancjewo, Kujawa, Nowa Wieś, Mokry Las, Kamienny Smug, Paliwodzizna, Sadykierz;
- osiedla na bazie dawniejszych osad folwarcznych: Gałczewko, Karczewo, Słuchaj, Pusta Dąbrówna, Poćwiardowo.

Do wsi o układzie zachowanym można zaliczyć: Cieszyń, Gałczewko, Lisewo, Nowogród, Ostrowite, Węgiersk, Wrocki. Ochroną poprzez wpis do gminnej ewidencji zabytków objęte są układy ruralistyczne miejscowości Ostrowite i Wrocki.

Rysunek 4. Granice układu ruralistycznego miejscowości Wrocki¹

¹ Na podstawie karty Gminnej Ewidencji Zabytków

Rysunek 5. Granice układu ruralistycznego miejscowości Ostrowite ²

Przy odtwarzaniu zabudowy na terenie poszczególnych miejscowości należy kierować się zasadą że nowy budynek powinien swoim usytuowaniem, gabarytem kształtem i pokryciem dachu, nawiązywać do poprzedniego. Przy lokalizacji nowej zabudowy powinno się uwzględniać sąsiedztwo obiektów o wartości kulturowej nowe budynki nie powinny być sytuowane w taki sposób by degradowały istniejącą tradycyjną zabudowę, a ich forma architektoniczna powinna być dostosowana do otaczającej zabudowy, tworząc miejscowy krajobraz kulturowy.

Architektura sakralna

Kościół par. pw. św. Marii Magdaleny w Ostrowitem

Wybudowany pomiędzy 1276 a 1310 rokiem, zniszczony podczas wojny z zakonem krzyżackim, odbudowa około połowy XV wieku, przebudowa w 1. ćwierci XVII wieku. Odnowiony i regotycyzowany około 1900 roku. Ponowna odnowa w latach 1966-1967. Obiekt usytuowany w zachodniej części wsi Ostrowite, przy drodze do sąsiedniej miejscowości Chełmonie. Gotycki, orientowany, jednonawowy, założony na rzucie prostokąta, od zachodu przylega do niego wieża na rzucie kwadratu. Ściany korpusu nawowego częściowo murowane z kamienia, częściowo z cegły, wieża, szczyt wschodni i nowa kruchta ceglane. Ściany budynku osadzone na kamiennej podmurówce, wzmocnione z zewnątrz narożnymi szkarpami, podwyższone cegłą w wątku gotyckim do gzymsu kordonowego. Wewnątrz nawy strop belkowy, w zakrystii sklepienie kolebkowe, pod wieżą krzyżowe. Korpus nawowy przekryty dwuspadowym dachem, dach wieży pogrążony, całość pokryta dachówką ceramiczną. Elewacja południowa prostokątna, wieńczy ją schodkowy gzyms uskokowy oraz

² Na podstawie karty Gminnej Ewidencji Zabytków

połączyć dachu. Na środkowej osi usytuowana kruchta z dwuskrzydłowymi drzwiami wejściowymi. Kruchta zwieńczona trójkątnym szczytem. Otwory okienne elewacji regotycyzowane, ostrołukowe. Elewacja północna analogiczna do południowej, pozbawiona otworu wejściowego i kruchty. Elewacja wschodnia prostokątna z jednym otworem okiennym zamkniętym ostrołukowo. Ponad gzymsem szczyt o cechach późnorenansowych, wydzielony odsadzką, dekorowany czterema rzędami ślepych arkadek o łukach odcinkowych. Całość ujmują wolutowe i ćwierćkoliste spływy oraz sterczynki. W zwieńczeniu półkolisty szczytek z piramidką. W centralnej osi elewacji zachodniej czterokondygnacyjna wieża, dolna kondygnacja oddzielona od wyższej gzymsem kordonowym, pomiędzy pozostałymi kondygnacjami gładki fryz. Środkowa oś wieży z półkoliście zamkniętymi oknami i blendami. Wieża zwieńczona ażurową attyką, z odcinkowo zamkniętymi przezroczami. Grzebień attyki dekorowany sterczynami.

Stan zachowania obiektu dobry.

Obiekt objęty ochroną poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Fotografia 1. Widok na kościół pw. św. Marii Magdaleny w Ostrowitem

Kościół pw. św. Marcina we Wrockach

Obiekt powstał w 2. poł. XIII w. Z tego czasu zachowały się mury obwodowe we wschodniej części nawy. W połowie XIV w. przedłużono nawę oraz wzniesiono prezbiterium. W kolejnym wieku dostawiono także wieżę. Świątynia była wielokrotnie odnawiana, na początku XVIII w. oraz w 1888 i 1925 r. Nawa zbudowana jest z głazów narzutowych, prezbiterium oraz wieżę z cegły w wątku gotyckim z użyciem zendrówek. Do dwuprzęsłowego prezbiterium zamkniętego trójbocznie przylega od północy zakrystia na planie kwadratu. Do szerszej, trójpłaszczyznowej nawy przylega zbudowane na początku XX w. aneksy mieszczące kruchtę oraz składzik. Prezbiterium przykryte jest sklepieniem krzyżowo-żebrowym, nawa sklepieniem belkowym. Do kościoła od zachodu prowadzi ostrołukowy portal o dwóch sfazowanych uskokach.

Fotografia 2. Widok na Kościół pw. św. Marcina we Wrockach

Obiekt objęty ochroną poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Kościół pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Nowogrodzie

Obiekt został zbudowany w latach 1900-1906 wg projektu Władysława Czechowskiego, budowniczego guberni płockiej. Murowany, neogotycki kościół zastąpił drewniany, wzniesiony w 1779 r., spalony w 1899 r. Świątynia na planie prostokąta składa się z jednej nawy z wydzielonym prezbiterium, poprzedzonej od zachodu wieżą. Wyposażenie wnętrza przeważnie neogotyckie, pochodzące z czasu budowy świątyni. Poza tym ołtarz boczny zestawiony ze starszych fragmentów pochodzących z 3. ćw. XVII w. z obrazem św. Antoniego namalowanym przez Dobiesława Królikowskiego w 1887 r., późnogotyckie rzeźby św. Mikołaja i św. Wawrzyńca, obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XIX w., monstrancja rokokowa Jana Letyńskiego, złotnika toruńskiego. Przy kościele stoi drewniany krzyż misyjny zwieńczony chorągiewką z datą 1779, pochodzącą zapewne ze starego kościoła.

Kościół w 2023 roku został wpisany do rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego.

Kościół ewangelicki w Ostrowitem

Wybudowała go w Ostrowitem w pierwszej dekadzie XX wieku Pruska Komisja Osiedleńcza dla sprowadzonych tu osadników niemieckich. Głównym obiektem była świątynia – zbór połączony z pastorówką (plebanią ewangelicką). Kościół halowy na rzucie prostokąta, z węższym prezbiterium od zachodu (obecnie z wbudowanym podium) na rzucie prostokąta leżącego i niewielkim prostokątnym przedsionkiem od północy, mieszczącym główne wejście do kościoła. Od południa przylegają: cofnięta w stosunku do elewacji frontowej kwadratowa wieża z wejściem od zachodu, dalej bezpośrednio przylegająca do wieży i z nią skomunikowana nawa boczna. Wieże zboru ewangelickiego pokrywa dach w formie hełmu baniastego (inaczej cebulastego), ze smukłą kolumnową nadbudówką – tzw. latarnią. W najwyższej części hełm cebulasty przechodzi w iglicę zwieńczoną kulą.

Stan zachowania obiektu dostateczny. W 2024 roku celem ochrony obiektu przed degradacją wymieniono pokrycie dachowe (części centralnej, bez wieży i pastorówki).

Obiekt objęty ochroną poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Fotografia 3. Widok na kościół ewangelicki w Ostrowitem

Zespoły dworsko – parkowe

Spśród zespołów pałacowo parkowych posiadających znaczenie, jako zabytki kulturowe oraz przyrodnicze na terenie gminy zachowało się dziesięć obiektów:

- Sokołowo–zespół pałacowo–parkowy;
- Gajewo–zespół dworsko–parkowy;
- Owieczkowo–zespół dworsko–parkowy;
- Gałczewko--zespół dworsko–parkowy;
- Pusta Dąbrówka--zespół dworsko–parkowy;
- Ostrowite–zespół pałacowo–parkowy;
- Słuchaj–zespół dworsko–parkowy;
- Karczewo–zespół podworski;
- Poćwiardowo–zespół podworski;
- Wrocki–zespół podworski.

Pałac w Sokołowie

Pałac z 2 poł. XIX w. Wieś i majątek należały w XVI w. do rodziny Sokołowskich. Pierwszy dwór powstał tu w 1618 r. dla rodziny Działyńskich, na miejscu siedziby Janusza z Sokołowa, wzmiankowanego w XV w. Około 1860 r. ówczesny właściciel, Antoni Wybraniecki wybudował tu pierwowzór obecnej siedziby. Jak wspomina ks. M. Smoleński w swoim słynnym dziełku ... "Wybraniecki wznosił piękny pałac, który następny właściciel kazał rozebrać". Z tego obiektu zachowały się piwnice oraz pewne partie muru, włączone w nowy pałac. Po wojnie nastały dla niego złe czasy. Po rozkradzeniu jego wyposażenia przez okoliczną ludność

stał się siedzibą PGR. Został częściowo doprowadzony do ruiny, w 1979 r. przeprowadzony został remont kapitalny. Pałac późnoklasycystyczny. Wzniesiony na planie prostokąta, na starszych piwnicach, murowany z cegły i otynkowany. Korpus główny piętrowy z ryzalitem, poprzedzonym portykiem kolumnowym w małym porządku podtrzymującym balkon. Ryzalit zwieńczony falistym szczytem oddzielonym gzymsem. Skrzydła parterowe. Zarówno korpus, jak i skrzydła nakryte są mansardowymi dachami z naczólkami, mieszczącymi użytkowe i częściowo mieszkalne poddasze.

Fotografia 4. Widok na pałac w Sokołowie

Zespół podworsko-folwarczny z parkiem w Ostrowitem

Zabytkowy dworek otoczony parkiem, dziś budynek i teren szkoły podstawowej. Właściciele folwarku zamieszkiwali przestrzenną reprezentacyjną siedzibę–dworek. „Służbowe” mieszkania dla pracowników folwarku znajdowały się w parterowych chatach. Folwark w Ostrowitem posiadał liczne budynki gospodarcze, między innymi oborę, owczarnie a nawet kuźnię i gorzelnię.

Fotografia 5. Widok na dwór w Ostrowitem

W typie zespołów dworsko–parkowych są również osada Nadleśnictwo w Konstancjewie z założeniem ogrodowym o charakterze parkowym i osada młyńska w miejscowości Lisak, z założeniem o charakterze parkowym.

Na uwagę zasługują także parki podworskie. Oprócz znaczenia historycznego parki te pełnią ważną funkcję ekologiczną wzbogacając i urozmaicając środowisko przyrodnicze krajobrazu rolniczego na obszarach wiejskich. Niestety większość parków jest zaniedbana, drzewostan jest zaniedbany a układ przestrzenny parku rzadko czytelny. Na terenie gminy znajdują się parki podworskie w miejscowościach: Gajewo (2,7 ha), Gałczewko (4,4 ha), Karczewo (2,3 ha), Lisak (1,4 ha), Ostrowite (3,1 ha), Owieczkowo (1,8 ha), Poćwiardowo (1,5 ha), Pusta Dąbrówka (1,0 ha), Słuchaj (2,1 ha), Sokołowo (7,0 ha) i Wrocki (0,9 ha). Parki w Gajewie, Gałczewku, Karczewie, Ostrowitem, Pustej Dąbrówce, Słuchaju i Sokołowie są wpisane do rejestru zabytków i podlegają ochronie na mocy przepisów ustawy o zabytkach i opiece nad nimi. Większość parków wymaga rewaloryzacji zarówno drzewostanu jak i układu przestrzennego.

Obiekty użyteczności publicznej

Na terenie gminy zachowało się wiele budowli świeckich o charakterze publicznym, wśród których na czoło wysuwają się zabytkowe szkoły w Cieszynach, Hamrze, Lisewie, Płachotach, Wrockach i Podzamku Golubskim, pochodzące w większości z końca XIX i pierwszej połowy XX w.

Fotografia 6. Widok na budynek dawnej szkoły w miejscowości Podzamek Golubski

Rzadkim obiektem w architekturze wiejskiej w Wrockach pochodzący z II połowy XIX wieku szpital (zwany przez miejscowych mieszkańców „szpitalką”), na którego założenie na początku XVII w. pozwoliła siostra króla Zygmunta III Wazy, starościna golubska i brodnicka, królowna Anna Wazówna.

Fotografia 7. Widok na dawny szpital w miejscowości Wrocki

Z powodu przebiegającej na Drwęcy granicy dwóch zaborów pruskiego i rosyjskiego powstawały wzdłuż jej biegu w kilkukilometrowych odstępach strażnice i urzędy celne, zabezpieczające ją przed liczną kontrabandą przemytników wykorzystujących różnicę w cenach w obu zaborach.

Kapliczki, figury przydrożne

Wznoszenie kapliczek, figur i krzyży przy drogach lub w przydomowych ogródkach jest zwyczajem bardzo starym i szeroko praktykowanym. Na terenie gminy Golub-Dobrzyń spotykamy różnorodne obiekty w tej grupie zabytków.

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne z reguły ogradzane są dekoracyjnymi płotkami oraz obsadzone roślinnością niską, nie tylko identyfikują mieszkańców pod względem wyznaniowym, ale stanowią też malowniczy akcent w miejscowym krajobrazie.

Kapliczki przydrożne możemy spotkać w każdej miejscowości na terenie gminy Golub-Dobrzyń.

Fotografia 8. Przykład kapliczki przydrożnej na terenie gminy Golub-Dobrzyń

Cmentarze

Do najdawniejszych zabytkowych nekropolii należą cmentarze przykościelne. Najstarsze z nich, których pochodzenie określa się na XVI-XVIII w. znajdują się w granicach obecnych ogrodzeń przy kościołach parafialnych w Ostrowitem i Wrockach.

Na terenie gminy Golub-Dobrzyń zlokalizowanych jest 7 nieczynnych obecnie, opuszczonych i w większości już zdewastowanych cmentarzy ewangelickich, z których najstarszy, założony jeszcze pod koniec XVIII w., znajduje się w miejscowości Józefat. Inne miejsca wiecznego pochówku w większości pochodzą z II poł. XIX w. i pocz. XX w.: w Kolonii Lipnicy, w Sokoligórze na granicy z miejscowościami Gaj i Gałczewko, Skępsku, Podzamku Golubskim (włączony obecnie wraz z zespołem dworsko-folwarczno-parkowym w obręb miasta Golubia-Dobrzynia), Płachotach, Ostrowitem. Część z nich została włączona do gminnej ewidencji zabytków.

Cmentarze parafialne ujęte w gminnej ewidencji zabytków zlokalizowane są w miejscowościach: Wrocki i Nowogród.

Fotografia 9. Widok na cmentarz parafialny we Wrockach

Zabytki techniki

Na terenie gminy znajduje się część linii kolejowa Kowalewo-Brodnica, którą oddano do użytku w 1900 roku. Kilka obiektów, takich jak budynki stacyjne w Ostrowitem, Gałczewku i Wrockach, które utraciły dawną funkcję wraz z zakończeniem eksploatacji trakcji kolejowej w 1999 roku zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków. Dawne budynki mieszkalne PKP są obecnie zaadaptowane na cele mieszkaniowe. Gorszy stan wykazują budynki gospodarcze dawnych zabudowań PKP, popadające w stopniową ruinę. Na uwagę zasługuje budynek dawnej wieży ciśnień w miejscowości Wrocki. Budowla wykonana jest z czerwonej cegły, typowo dla obiektów kolejowych tamtego okresu. Ma cylindryczny trzon, ze zbiornikiem ciśnieniowym u góry. Charakterystyczna konstrukcja — zbiornik wsparty jest na murowanym trzonie, który stanowi podstawę budynku.

Szczególną troską należy otoczyć pozostałości po młynach, a także pozostałości konstrukcji po kołach młyńskich i ciekach wodnych wraz z urządzeniami do spiętrzenia wody. Obiekty techniki jakimi są młyny (parowe, wodne, elektryczne) wraz z zachowanym pierwotnym wyposażeniem i infrastrukturą techniczną (pozostałości po kołach młyńskich, cieki wodne i budynki pomocnicze) podlegają ochronie jako trwałe ślad w rozwój techniki i cywilizacji.

Budynki gospodarcze stodoły, obory, spichrze (ciekawy przykład budynku gospodarczego we wsi Słuchaj-spichlerz, mur., 1 ćw. XX w.) i inne charakterystyczne dla danego regionu budowle inżynierskie (mosty, wiadukty) i przemysłowo techniczne (mleczarnie, cegielnie, fabryki) podlegają ochronie jako trwałe element krajobrazu kulturowego gminy. Dopuszcza się wymianę zabudowy, której stan techniczny zagraża bezpieczeństwu ludzi i mienia.

Z powodu przebiegającej na Drwęcy granicy dwóch zaborów pruskiego i rosyjskiego powstawały wzdłuż jej biegu w kilkukilometrowych odstępach strażnice i urzędy celne, zabezpieczające ją przed liczną

kontrabandą przemytników wykorzystujących różnicę w cenach w obu zaborach. W gminnej ewidencji zabytków ujęto strażnicę leśną w Mokrym Lesie oraz strażnica w Olszówce.

Architektura mieszkalna

W krajobrazie gminy Golub – Dobrzyń wśród zabudowy mieszkalnej wyróżniają się obiekty zagrodowe, czy budynki mieszkalne z czerwonej cegły licowej, z zachowaniem precyzyjnie ułożonych detali dekoracyjnych wokół otworów okiennych i drzwiowych. Uwagę przyciągają często elegancko wyprofilowane łuki nad oknami czy fryz z cegły pod okapem dachu. Część obiektów została poddana termomodernizacji, tracąc tym samym unikatowy charakter i detal, wyróżniający się w krajobrazie wsi.

Fotografia 10. Przykład zabudowy z czerwonej cegły licowej w miejscowości Węgiersk (po przeprowadzonej modernizacji pokrycia dachowego)

W krajobrazie miejscowości gminy odnaleźć można pojedyncze obiekty drewniane, np. w miejscowości Wrocki, Węgiersk, Cieszyny.

5.2.3. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa kujawsko – pomorskiego

Na terenie gminy Golub-Dobrzyń znajduje się 14 zabytków nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Są to głównie parki dworskie i obiekty sakralne.

Zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Golub-Dobrzyń

Lp.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków
1	Antoniewo	6d	Willa Juliusa Grossera – budynek mieszkalny na działce 250/3 – przeniesiony z Torunia, z ul. Krasieńskiego 15a	A/1358, data: 18.11.1992 r.
2	Gajewo		park dworski	A/621; data: 8.10.1984

Lp.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków
3	Gańczewko		park dworski	A/620 z dnia 08.10.1984
4	Karczewo		park dworski	A/622; data: 22.11.1984
5	Ostrowite		kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny	A/352; data: 13.07.1936 r.
6	Ostrowite		kościół ewangelicki ob. nieużytkowany	A/1590/1-2; data: 01.06.2011
7	Ostrowite		pastorówka	A/1590/1-2; data: 01.06.2011
8	Ostrowite		park dworski	A/625; data: 22.11.1984
9	Pusta Dąbrówka		park dworski	A/624; data: 22.11.1984
10	Słuchaj		park dworski	A/623; data: 22.11.1984
11	Sokołowo		Pałac	A/543; data: 15.02.1985
12	Sokołowo		park typu krajobrazowego	A/937; data: 26.11.1984
13	Wrocki		kościół parafialny pw. św. Marcina	A/393; data: 17.10.1929
14	Nowogród		kościół parafialny pw. Ścięcia Św. Jana Chrzciciela	A/1822; data: 17.10.2023

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prace mające charakter bieżącej konserwacji, np. odświeżanie ścian we wnętrzu obiektu bez zmiany ich kolorystyki i wymiany tynków, miejscowa wymiana instalacji np. gniazd elektrycznych, kranów itp., wymiana powojennego wystroju wnętrz bez naruszania zabytkowej substancji obiektu, nie wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, jedynie zgłoszenia właściwemu konserwatorowi.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.4. Zestawienie obiektów z terenu gminy Golub-Dobrzyń wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednolitych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Natomiast gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) danej gminy.

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną, artystyczną i naukową.

Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Golub-Dobrzyń stanowi aneks nr I do przedmiotowego opracowania.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Golub-Dobrzyń została przyjęta Zarządzeniem nr 50a.2019 Wójta Gminy Golub-Dobrzyń z dnia 27 czerwca 2019 r. w sprawie Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Golub-Dobrzyń.

Następnie zostały przyjęte zarządzenia aktualizujące Gminną Ewidencję Zabytków:

- zarządzenie Nr 17.2021 Wójta Gminy Golub-Dobrzyń dnia 04 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Golub-Dobrzyń.
- zarządzenie Nr 55.2025 Wójta Gminy Golub-Dobrzyń w sprawie wyłączenia z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Golub-Dobrzyń obiektów:
 - Gajewo 37, budynek mieszkalny

- Paliwodziczna 4, budynek mieszkalny.

- zarządzenie Nr 56.2025 Wójta Gminy Golub-Dobrzyń w sprawie włączenia do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Golub-Dobrzyń kościoła parafialnego pw. ściegicia św. Jana Chrzciciela w Nowogrodzie.

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Golubie-Dobrzyniu. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W przypadku prac niewymagających pozwolenia na budowę właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zabytki stanowiące własność gminy

Wykaz obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków stanowiących własność gminy Golub – Dobrzyń przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Wykaz obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków stanowiących własność gminy Golub - Dobrzyń

Nazwa	Adres	Numer Działki	Własność
Dwór	Gajewo 14	72/4	Gmina Golub-Dobrzyń
Dwór	Gałczewko 2	161/3	Gmina Golub-Dobrzyń
Budynek Gospodarczy w Zespole Dworsko-Folwarczno Parkowym	Gałczewko 2	161/3	Gmina Golub-Dobrzyń
Aleja Przydrożna Klonowo-Jaworowa	Karczewo	435/2, 438/1, 438/2, 441	Gmina Golub-Dobrzyń, Skarb Państwa - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe - Nadleśnictwo Golub-Dobrzyń
Cmentarz Ewangelicki (nieczynny)	Ostrowite	285/4 286, 288	Gmina Golub-Dobrzyń
Cmentarz Ewangelicki (nieczynny)	Ostrowite	65	Gmina Golub-Dobrzyń
Pałac Ob. Szkoła	Ostrowite 42	285/4	Gmina Golub-Dobrzyń
Szkoła / Ochronka Ob. Budynek Mieszkalny	Ostrowite 76	502/3	Gmina Golub-Dobrzyń
Remiza Strażacka	Ostrowite	271	Gmina Golub-Dobrzyń
Cmentarz Ewangelicki	Pląchoty	7, 8	Gmina Golub-Dobrzyń
Szkoła Ob. Świetlica Wiejska	Pląchoty	Dz. Nr 10/1	Gmina Golub-Dobrzyń

Nazwa	Adres	Numer Działki	Własność
Budynek Gospodarczy Przy Ewangelickiej Szkole Powszechnej	Podzamek Golubski 24	264/1	Gmina Golub-Dobrzyń
Ewangelicka Szkoła Powszechna Ob. Budynek Mieszkalny	Podzamek Golubski 24	264/1	Gmina Golub-Dobrzyń
Dwór Ob. Budynek Mieszkalny	Pusta Dąbrówka 33	170/8	Gmina Golub-Dobrzyń
Kasjerka / Rządcówka Ob. Budynek Mieszkalny	Pusta Dąbrówka 34	170/21	Gmina Golub-Dobrzyń
Czworak	Pusta Dąbrówka 35	111/5	Gmina Golub-Dobrzyń, prywatna
Kuźnia	Pusta Dąbrówka	170/21	Gmina Golub-Dobrzyń
Kapliczka Madonny z Dzieciątkiem	Pusta Dąbrówka	155/3	Gmina Golub-Dobrzyń
Cmentarz Ewangelicki (nieczynny)	Skępsk	24	Gmina Golub-Dobrzyń
Budynek Mieszkalny	Słuchaj 13	142/4	prywatna, Gmina Golub-Dobrzyń
Cmentarz Ewangelicki (nieczynny)	Sokoligóra	76	Gmina Golub-Dobrzyń
Mleczarnia	Węgiersk	273/2	Gmina Golub-Dobrzyń
Szkoła Ob. Gminna Biblioteka Publiczna	Wrocki 17	122/7	Gmina Golub-Dobrzyń, prywatna
Pomnik Ku Czcii Ofiar II Wojny Światowej	Wrocki	90	Gmina Golub-Dobrzyń

5.2.5. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i order, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ściennie, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Ze względu na szczególny charakter zabytków ruchomych w celu uzyskania danych na ich temat należy skontaktować się z WUOZ w Toruniu.

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Na terenie gminy Golub-Dobrzyń znajduje się grodzisko w miejscowości Nowogród, objęte strefą ochrony archeologicznej „W”, mające ekspozycję terenową. Pozostałe nieruchome zabytki archeologiczne nie posiadają ekspozycji terenowej i tereny przez nie zajmowane są dostępne na cele inwestycyjne pod warunkiem wcześniejszego przeprowadzania wykopaliskowych badań archeologicznych. Z uwagi na dużą ilość nieruchomych zabytków archeologicznych na terenie gminy pożądane byłoby, aby przy wszystkich inwestycjach na terenie gminy przeprowadzono badania archeologiczne.

Tabela 4. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Nazwa	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Funkcja	Nr wpisu do rejestru zabytków
Poćwiardowo, stan. 1	37-47	73	grodzisko	69/C z 1967-12-18
Nowogród, stan. 1	39-47	21	grodzisko	68/C z 1967-12-18
Lisewo, stan. 1	37-48	1	grodzisko	74/C z 1968-02-26

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Golub - Dobrzyń stanowi aneks nr 2 do przedmiotowego opracowania.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu, takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność.

Na terenie gminy do dziedzictwa niematerialnego można zaliczyć organizowane wydarzenia kulturalne, w tym festyny i konkursy, których inicjatorem jest głównie Gmina, ale także stowarzyszenia działające na jej terenie. Gmina charakteryzuje się aktywną działalnością kobiet w ramach kół gospodyń wiejskich, poprzez które krzewione są miejscowe tradycje i obyczaje oraz mężczyźni w ramach Ochotniczych Straży Pożarnych.

Na terenie Gminy Golub-Dobrzyń zarejestrowanych jest obecnie ponad 70 organizacji pozarządowych.

- 18 stowarzyszeń wpisanych do KRS,
- 3 fundacje wpisane do KRS,
- 3 stowarzyszenia zwykłe,
- 12 klubów sportowych,
- 4 uczniowskie kluby sportowe,
- 18 Kół Gospodyń Wiejskich (3 zarejestrowane i 15 nierejestrowanych),
- 13 Ochotniczych Straży Pożarnych (w tym 2 wpisane do KSRG).

z czego około 30 działa aktywnie.

Ponadto Gmina Golub-Dobrzyń jest członkiem następujących organizacji:

- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”,
- Golubsko-Dobrzyńska Organizacja Turystyczna,
- Stowarzyszenie Gmin Ziemi Dobrzyńskiej,
- Kujawsko-Pomorskie Samorządowe Stowarzyszenie „Europa Kujaw i Pomorza”,
- Stowarzyszenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy Golub-Dobrzyń, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- 1) Zasób zabytków na terenie gminy, w tym wpisanych do rejestru zabytków
- 2) Systematycznie aktualizowana Gminna Ewidencja Zabytków
- 3) Różnorodność obiektów ujętych w GEZ (w tym zabytki techniki, zabytki związane z historią kolei)
- 4) Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki
- 5) Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej
- 6) Miejsca pamięci
- 7) Liczne obiekty architektury dworskiej
- 8) Duża liczba założeń zieleni komponowanej
- 9) Liczne stanowiska archeologiczne
- 10) Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy
- 11) Pielęgnowane miejsca pamięci związane z wydarzeniami historycznymi na terenie gminy
- 12) Kapliczki przydrożne zlokalizowane w różnych miejscach na terenie gminy
- 13) Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń
- 14) Obecność szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, wodnych
- 15) Historyczna wielokulturowość terenów Gminy
- 16) Czystość środowiska
- 17) Dogodne położenie komunikacyjne

Słabe strony:

- 1) Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków
- 2) Brak bieżących prac pielęgnacyjnych na większości założeń parkowych (m.in. park w Owieczkowie) powodujących zatarcie ich historycznych wartości
- 3) Zły stan cmentarzy ewangelickich, brak odpowiednich oznaczeń
- 4) Niski stopień objęcia gminy mpzp (poniżej 1%)

- 5) Większość cennych obiektów zabytkowych znajduje się w rękach prywatnych, przez występują ograniczenia m.in. związane z dostępnością dla zwiedzających, ograniczony wpływ gminy na losy obiektów
- 6) Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych (szczególnie w odniesieniu do budynków mieszkalnych)
- 7) Zły stan części dróg kołowych
- 8) Brak dostępności kolejowej, tracąca się infrastruktura kolejowa
- 9) Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
- 10) Niskie środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
- 11) Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
- 12) Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych

Szanse:

- 1) Dotacje Gminne na zabiegi rewitalizacyjne
- 2) Przeznaczanie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków
- 3) Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków
- 4) Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów
- 5) Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości
- 6) Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne
- 7) Opracowanie dokumentów strategicznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego
- 8) Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk)
- 9) Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
- 10) Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd.
- 11) Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych
- 12) Rozwój agroturystyki
- 13) Rozwój szlaków turystycznych na terenie gminy
- 14) Rozbudowa infrastruktury turystycznej: kładki, obiekty małej architektury

Zagrożenia:

- 1) Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
- 2) Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych

- 3) Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska
- 4) Zanik tradycji i tożsamości regionalnych
- 5) Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- 6) Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych
- 7) Brak realizacji działań związanych z rozbudową infrastruktury turystycznej

7. Założenia programowe

Ustalone poniżej priorytety, cele szczegółowe i wynikające z nich działania wyznaczają politykę gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2026-2029.

Program Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028 będzie realizowany dla poniższych priorytetów³:

- 1) PRIORYTET 1 – PROWADZENIE POLITYKI GMINNEJ MAJĄCEJ NA CELU ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH
- 2) PRIORYTET 2 – ODPOWIEDNIE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W CELU PRZYBLIŻENIA TYCH WALORÓW ZARÓWNO MIESZKAŃCOM GMINY, JAK I ODWIEDZAJĄCYCH TEREN GMINY TURYSTOM

7.1. Cele szczegółowe i działania Programu Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2029

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów zostały określone cele szczegółowe wraz z proponowanymi działaniami.

³ Kontynuacja założeń wyznaczonych w GPONZ na lata 2022-2025

Tabela 5. Harmonogram działań przewidzianych do realizacji w ramach Programu Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
PRIORYTET 1 – PROWADZENIE POLITYKI GMINNEJ MAJĄCEJ NA CELU ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH	Cel szczegółowy 1.1 Organizacja zasad wsparcia dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych	Przygotowanie uchwały Rady Gminy w celu zabezpieczenia środków budżetowych na działania związane z obiektami zabytkowymi	W miarę możliwości finansowych	Gmina Golub-Dobrzyń
		Przeznaczenie środków finansowych z budżetu Gminy na najcenniejsze obiekty zabytkowe	W miarę możliwości finansowych	Gmina Golub-Dobrzyń
		Pozyskanie środków finansowych na rewitalizację zabytków stanowiących własność gminy Golub- Dobrzyń	Do 31 grudnia 2028 r.	Gmina Golub-Dobrzyń
		Identyfikacja najpilniejszych potrzeb przy obiektach w najgorszym stanie technicznym	Do 30 czerwca 2026 r.	Gmina Golub-Dobrzyń

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		Aktualizacja planu na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych	Corocznie	Gmina Golub-Dobrzyń
	Cel szczegółowy 1.2 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych z budżetu Gminy	Nawiązanie współpracy z prywatnymi właścicielami obiektów zabytkowych w celu jak najszerszego ich wykorzystania w promocji Gminy	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń
		Sprawne interweniowanie przez właściwe służby gminne w celu przeciwdziałania zaorywaniu stanowisk archeologicznych	W miarę potrzeb	Gmina Golub-Dobrzyń
		Prace porządkowe i pielęgnacyjne na terenie parków będących własnością gminy	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń
		Wsparcie działań związanych z pracami porządkowymi i	W miarę możliwości	Gmina Golub-Dobrzyń, właściciele, inne podmioty

GINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GOLUB-DOBZYŃ NA LATA 2025-2028

Priorytety	Cele szczególowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		pielęgnacyjnymi na terenie parków niebędących własnością gminy		
		Prace pielęgnacyjne na terenie wszystkich cmentarzy wpisanych do GEZ	W miarę potrzeb i możliwości	Gmina Golub-Dobrzyń, właściciele, inne podmioty
		Prace pielęgnacyjne prowadzone w odniesieniu do kapliczek i krzyży przydrożnych	W miarę potrzeb	Gmina Golub-Dobrzyń, właściciele, mieszkańcy
	Cel szczegółowy 1.3 Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	Aktualizacja danych Gminnej Ewidencji Zabytków	W miarę potrzeb	Gmina Golub-Dobrzyń
		Sporządzenie następnej edycji „Programu opieki nad zabytkami”	2028/2029 r.	Gmina Golub-Dobrzyń

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GOLUB-DOBRZYŃ NA LATA 2025-2028

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
		Sporządzenie sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami”	Koniec roku 2027 r. oraz 2029 r.	Gmina Golub-Dobrzyń
	Cel szczegółowy 1.4 Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie	Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Gminy	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń
		Bieżąca pielęgnacja cmentarzy, miejsc kultu i miejsc pamięci	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń, właściciele
	Cel szczegółowy 1.5 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych	Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
CEL GŁÓWNY 2 – ODPOWIEDNIE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W CELU PRZYBLIŻENIA TYCH WALORÓW ZARÓWNO MIESZKAŃCOM GMINY, JAK I ODWIEDZAJĄCYCH TEREN GMINY TURYSTOM	Cel szczegółowy 2.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego	Organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom Gminy i regionu wartości historyczne Gminy	Corocznie	Gmina Golub-Dobrzyń
	Cel szczegółowy 2.2 Wykorzystanie Internetu i multimediów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych	Aktualizacja witryny internetowej poświęconej tematyce zabytkowej i kulturalnej Gminy	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń
		Nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń
	Cel szczegółowy 2.3 Edukacja społeczeństwa w zakresie	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, galerii,	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń

Priorytety	Cele szczegółowe	Działania	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
	zachowania dziedzictwa kulturowego	bibliotek oraz innych instytucji kultury		
		Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego	Sukcesywnie	Gmina Golub-Dobrzyń
		Rozwój infrastruktury turystycznej gminy	W miarę możliwości finansowych	Gmina Golub-Dobrzyń, mieszkańcy, przedsiębiorcy, inne podmioty

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w *Programie Opieki nad Zabytkami dla Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) finansowych – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, w zależności od możliwości finansowych gminy;
- 3) koordynacji – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa i gminy, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- 4) społecznych – obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- 5) kontrolnych – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028 po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go Uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku

do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji programu, uwzględniająca:

- 1) ilość wykonanych zadań przyjętych do realizacji;
- 2) efektywność wykonania zadań;
- 3) wartość finansową zrealizowanych zadań;
- 4) zakres współpracy z osobami i jednostkami odpowiadającymi za zabytki.

Przykładowe mierniki realizacji Programu przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 6. Przykładowe mierniki realizacji Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028

Lp.	Miernik realizacji PONZ	Oczekiwany trend
1.	poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami	Wzrost
2.	wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom	Wzrost
3.	liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych	Wzrost
4.	liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.)	Wzrost
5.	liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy	Wzrost
6.	liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych	Wzrost
7.	liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.)	Wzrost
8.	liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	Wzrost
9.	Liczba opracowanych i zaktualizowanych dokumentów strategicznych uwzględniających kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego	Wzrost

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o zabytków i opiece nad zabytkami, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach. Karom pieniężnym podlegać mogą osoby, które bez uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub niezgodnie z zakresem określonym w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków) wykonują np.: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru. Kary pieniężne, nakładane są przez organy ochrony zabytków.

Wpływami do Funduszu mogą też być zasądzenia przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku. Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczone są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń w latach 2025-2028 przedstawiono w poniższej tabeli. Zaznaczyć należy, iż są to wybrane źródła możliwości pozyskania dofinansowania.

Tabela 7. Wybór możliwości pozyskania dofinansowania działań ujętych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2028	
Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	– Ochrona zabytków Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. – Ochrona zabytków archeologicznych Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą. – Kultura Ludowa i tradycyjna Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Wspieranie działań muzealnych Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającą w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej. – Kultura dostępna Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno -mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
Kujawsko – Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Środki Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa kujawsko – pomorskiego. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie. Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej: https://www.torun.wkz.gov.pl/
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny	Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych	Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.
Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027	Wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2025-2029*, gmina w miarę możliwości finansowych przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczone na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy oraz dużą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy.

Aneks nr 1 – Wykaz zabytków nieruchomych

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
1.	Antoniewo	6d	Willa Juliusa Grossera - budynek mieszkalny na działce 250/3 - z przeniesiony z Torunia, z ul. Krasińskiego 15a;	A/1358 z dnia 18.11.1992 r.	Rejestr Zabytków
2.	Antoniewo	19	młyn/cegielnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
3.	Cieszyny		krzyż		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
4.	Cieszyny		kuźnia następnie remiza OSP		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
5.	Cieszyny	1	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
6.	Cieszyny	3	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
7.	Cieszyny	4	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
8.	Cieszyny	4	budynek gospodarczy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
9.	Cieszyny	9	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
10.	Cieszyny	13	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
11.	Cieszyny	14	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
12.	Cieszyny	18	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
13.	Cieszyny	27	szkoła		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
14.	Cieszyny	27	zabudowania gospodarcze przy szkole		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
15.	Cieszyny	29	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
16.	Cieszyny	40	leśniczówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
17.	Cieszyny	40	zabudowania gospodarcze przy leśniczówce		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
18.	Cieszyny	46	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
19.	Cieszyny	53	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
20.	Cieszyny	54	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
21.	Cieszyny	57	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
22.	Cieszyny	77	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
23.	Cieszyny	78	chata drewniana (budynek mieszkalny)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
24.	Cieszyny	81 A	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
25.	Gajewo	14	Dwór		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
26.	Gajewo	1	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
27.	-	-	-	-	-
28.	Gajewo		park dworski	A/621 z dnia 08.10.1984 r.	Rejestr Zabytków
29.	Gańczewko		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
30.	Gańczewko	2	dwór		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
31.	Gańczewko		układ przestrzenny zespołu podworskiego wraz z podwórzem		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
32.	Gańczewko	2	obora		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
33.	Gańczewko	2	spichlerz		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
34.	Gańczewko	2	budynek gospodarczy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
35.	Gańczewko	52	budynek stacji kolejowej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
36.	Gańczewko	53	budynek mieszkalny PKP		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
37.	Gańczewko	52	zabudowania gospodarcze PKP		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
38.	Gańczewko		aleja przyrodnicza lipowa		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
39.	Gańczewo	5	zajazd		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
40.	Gańczewo	6	szkoła		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
41.	Gańczewko		park dworski	A/620 z dnia 08.10.1984 r.	Rejestr Zabytków
42.	Hamer	1	szkoła podstawowa ob. dom		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
43.	Handlowy Młyn	36	dawna karczma ob. dom		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
44.	Józefat-Kujawa		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
45.	Karczewo		aleja klonowo-jaworowa		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
46.	Karczewo		aleja klonowo-jaworowa		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
47.	Karczewo		park dworski	A/622 z dnia 22.11.1984 r.	Rejestr Zabytków
48.	Konstanjewo		kapliczka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
49.	Konstanjewo	1	dwór		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
50.	Konstanjewo	3b	budynek mieszkalny (czworak)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
51.	Krażno	8	zagroda		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
52.	Krażno		wiadukt kolejowy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
53.	Kujawa	3	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
54.	Kujawa	9	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
55.	Lisak		mogiła zbiorowa		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
56.	Lisak	11	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
57.	Lisewo	4	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
58.	Lisewo	38	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
59.	Lisewo	44	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
60.	Lisewo	47	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
61.	Lisewo Młyn		młyn wodny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
62.	Lisewo Młyn		młynarzówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
63.	Macikowo		kapliczka z Figurą Matki Bożej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
64.	Mokry Las	1	leśniczówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
65.	Mokry Las		zabudowania gospodarcze przy leśniczówce		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
66.	Mokry Las	2	strażnica leśna		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
67.	Mokry Las	7	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
68.	Mokrylas	9	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
69.	Mokrylas		kapliczka z Figurą Matki Bożej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
70.	Nowogród		cmentarz katolicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
71.	Nowogród		cmentarz parafialny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
72.	Nowogród	21	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
73.	Nowogród		kościół parafialny pw. Ścięcia Św. Jana Chrzciciela	A/1822; data: 17.10.2023	Rejestr Zabytków
74.	Nowogród		plebania z bud. gospodarczym		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
75.	Olszówka	25	strażnica		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
76.	Ostrowite		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
77.	Ostrowite		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
78.	Ostrowite		cmentarz przykościelny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
79.	Ostrowite		kostnica		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
80.	Ostrowite		budynek gospodarczy w zespole kościoła ewangelickiego		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
81.	Ostrowite	7	zajazd z salą balową		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
82.	Ostrowite	8	komin gorzelni		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
83.	Ostrowite	8	gorzelnia/mleczarnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
84.	Ostrowite	11	budynek stacji kolejowej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
85.	Ostrowite	18	budynek mieszkalny PKP		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
86.	Ostrowite		zabudowania gospodarcze PKP		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
87.	Ostrowite	18	dróżniczówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
88.	Ostrowite	28	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
89.	Ostrowite	33	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
90.	Ostrowite	34	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
91.	Ostrowite	38	gorzelnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
92.	Ostrowite	42	pałac		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
93.	Ostrowite	52a	owczarnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
94.	Ostrowite	53	stajnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
95.	Ostrowite	73	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
96.	Ostrowite	76	szkoła, ochronka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
97.	Ostrowite		remiza		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
98.	Ostrowite		historyczny układ ruralistyczny - typ wielodrożnica		
99.	Ostrowite		kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny	A/352 z dnia 13.07.1936 r.	Rejestr Zabytków
100.	Ostrowite		kościół ewangelicki ob. nieużytkowany	A/1590/1-2 z dnia 01.06.2011 r.	Rejestr Zabytków
101.	Ostrowite		pastorówka	A/1590/1-2 z dnia 01.06.2011 r.	Rejestr Zabytków
102.	Ostrowite	1	park dworski	A/625 z dnia 22.11.1984 r.	Rejestr Zabytków
103.	Owieczkowo		park		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
104.	Owieczkowo	1A	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
105.	Paliwodziczna	4	budynek mieszkalny (brak w terenie)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
106.	Paliwodziczna	22	Leśniczówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
107.	Płachoty		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
108.	Płachoty	33	szkoła z budynkiem gospodarczym		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
109.	Poćwiardowo		park		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
110.	Poćwiardowo	1	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
111.	Poćwiardowo	14	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
112.	Poćwiardowo	16	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
113.	Poćwiardowo	28	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
114.	Poćwiardowo	34	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
115.	Podzamek Golubski	2	zagroda		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
116.	Podzamek Golubski	4	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
117.	Podzamek Golubski	5	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
118.	Podzamek Golubski	6	spichlerz, ob. budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
119.	Podzamek Golubski	8	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
120.	Podzamek Golubski	20	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
121.	Podzamek Golubski	24	szkoła		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
122.	Podzamek Golubski	24	budynek gospodarczy przy szkole		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
123.	Podzamek Golubski	26	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
124.	Podzamek Golubski	27	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
125.	Podzamek Golubski	29	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
126.	Podzamek Golubski	43	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
127.	Podzamek Golubski	44	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
128.	Podzamek Golubski		remiza strażacka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
129.	Praczką	1	Gajówka ob. budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
130.	Praczką	6	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
131.	Przeszkoda	3	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
132.	Pusta Dąbrówka		kapliczka Madonny z dzieckiem		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
133.	Pusta Dąbrówka	8	poniatówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
134.	Pusta Dąbrówka	20	poniatówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
135.	Pusta Dąbrówka	33	dwór z oficyną		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
136.	Pusta Dąbrówka	34	Kajsernia, rządcówka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
137.	Pusta Dąbrówka	35	czworak		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
138.	Pusta Dąbrówka		kuźnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
139.	Pusta Dąbrówka		park dworski	A/624 z dnia 22.11.1984 r.	Rejestr Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
140.	Sadykierz		miejsce pamięci narodowej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
141.	Skępsk		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
142.	Skępsk		leśniczówka z budynkiem gospodarczym		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
143.	Słuchaj	13	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
144.	Słuchaj	14	dwór		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
145.	Słuchaj		park dworski	A/623 z dnia 22.11.1984 r.	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
146.	Sokoligóra		cmentarz ewangelicki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
147.	Sokoligóra	8	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
148.	Sokoligóra	8	budynek gospodarczy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
149.	Sokołowo		kapliczka		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
150.	Sokoligóra		układ przestrzenny zespołu podworskiego wraz z podwórzem		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
151.	Sokołowo		Pałac	A/542 z dnia 15.02.1985 r.	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
152.	Sokołowo		park typu krajobrazowego	A/937 z dnia 26.11.1984 r.	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
153.	Suwała	1	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
154.	Węgiersk		mleczarnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
155.	Węgiersk	10	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
156.	Węgiersk	11	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
157.	Węgiersk	24	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
158.	Węgiersk	12 0	chata drewniana (budynek mieszkalny)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
159.	Węgiersk	12 3	chata drewniana (budynek mieszkalny)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
160.	Węgiersk	12 4	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
161.	Węgiersk	161	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
162.	Węgiersk		park		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
163.	Węgiersk		cmentarz parafialny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
164.	Węgiersk		cmentarz przykościelny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
165.	Wrocki		cmentarz rodowy przykościelny dla dawnego majątku Wrocki		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
166.	Wrocki		Pomnik poległych mieszkańców Wrocki w I i II wojnie światowej (figura Matki Boskiej)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
167.	Wrocki		kapliczka z figurą św. Józefa		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
168.	Wrocki		pomnik ku czci ofiar II wojny światowej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
169.	Wrocki		budynek stacji kolejowej		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
170.	Wrocki		PKP - budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
171.	Wrocki		PKP - budynek gospodarczy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
172.	Wrocki	1	karczma ob. budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
173.	Wrocki	2	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
174.	Wrocki	3A	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
175.	Wrocki	7	plebania		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
176.	Wrocki	7	budynek gospodarczy przy plebanii		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
177.	Wrocki	7	budynek gospodarczy przy plebanii		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
178.	Wrocki	7	budynek gospodarczy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
179.	Wrocki	9	karczma ob. budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
180.	Wrocki	9	budynek gospodarczy		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
181.	Wrocki	10	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
182.	Wrocki	12	dawna plebania ob. budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
183.	Wrocki	12	budynek gospodarczy przy starej plebani		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
184.	Wrocki	13	dawny szpital ob. budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
185.	Wrocki	13 A	budynek mieszkalny (chata drewniana)		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
186.	Wrocki	17	szkoła, ob. Gminna Biblioteka Publiczna		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
187.	Wrocki	23	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków	Podstawa do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków
188.	Wrocki	24	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
189.	Wrocki	26	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
190.	Wrocki	37	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
191.	Wrocki	40	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
192.	Wrocki	43	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
193.	Wrocki	47	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
194.	Wrocki	53	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
195.	Wrocki	58	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
196.	Wrocki	61	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
197.	Wrocki	67	budynek mieszkalny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
198.	Wrocki		wodociągowa wieża ciśnień		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
199.	Wrocki		gorzelnia		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
200.	Wrocki		historyczny układ ruralistyczny		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
201.	Wrocki		kościół parafialny pw. św. Marcina	A/393 z dnia 17.10.1929 r.	Rejestr Zabytków
202.	Zawada		most ze służą		Wojewódzka Ewidencja Zabytków
203.	Nowogród	21	kościół parafialny pw. ściecia św. Jana Chrzciciela	A/1822 z dnia 17.10.2023 r.	Rejestr Zabytków

Aneks nr 2 – Wykaz stanowisk archeologicznych

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
1	Białkowo	37-48	1	25
2	Białkowo	38-48	2	101
3	Białkowo	38-48	3	102
4	Białkowo	38-48	4	103
5	Białkowo	38-48	5	104
6	Białkowo	38-48	6	105
7	Białkowo	38-48	7	106
8	Białkowo	38-48	8	107
9	Białkowo	38-48	9	108
10	Białkowo	38-48	10	109
11	Białkowo	38-48	11	110
12	Białkowo	38-48	12	111
13	Białkowo	38-48	13	112
14	Białkowo	38-48	14	113
15	Białkowo	38-48	15	114
16	Białkowo	38-48	16	119
17	Białkowo	38-48	17	121
18	Cieszyny	35-49	18	28
19	Cieszyny	35-49	1	68
20	Cieszyny	35-49	2	69
21	Cieszyny	35-49	3	70
22	Cieszyny	35-49	4	71
23	Cieszyny	35-49	5	72
24	Cieszyny	36-49	6	17
25	Cieszyny	36-49	7	18
26	Cieszyny	36-49	8	19
27	Cieszyny	36-49	9	20
28	Cieszyny	36-49	10	21

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
29	Cieszyny	36-49	11	38
30	Cieszyny	36-49	12	39
31	Cieszyny	36-49	13	40
32	Cieszyny	36-49	14	41
33	Cieszyny	36-49	15	42
34	Cieszyny	36-49	16	43
35	Cieszyny	36-49	17	44
36	Cieszyny	36-49	18	45
37	Cieszyny	36-49	1	46
38	Dobrzyń	36-49	1	47
39	Gajewo	-	2	48
40	Gajewo	37-47	3	57
41	Gajewo	37-47	4	22
42	Gajewo	37-47	5	23
43	Gajewo	37-47	5	24
44	Gajewo	37-47	-	71
45	Gajewo	38-47	5	1
46	Gałczewko	36-48	13	37
47	Gałczewko	37-47	1	46
48	Gałczewko	37-48	3	47
49	Gałczewko	37-48	4	49
50	Gałczewko	37-48	5	50
51	Gałczewko	37-48	6	66
52	Gałczewko	37-48	1	67
53	Gałczewko	37-48	7	86
54	Gałczewko	37-48	8	87
55	Gałczewko	37-48	9	89
56	Gałczewko	37-48	10	90
57	Gałczewko	37-48	11	91
58	Gałczewko	37-48	2	92
59	Gałczewko	37-48	9	93
60	Gałczewko	37-48	8	94
61	Gałczewko	37-48	-	62

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
62	Karczewo	36-48	1	62
63	Karczewo	36-48	2	63
64	Karczewo	36-48	3	64
65	Karczewo	36-48	4	65
66	Karczewo	36-48	5	66
67	Karczewo	36-48	6	67
68	Karczewo	36-48	7	68
69	Karczewo	36-48	8	69
70	Karczewo	36-48	9	76
71	Karczewo	36-48	10	78
72	Konstancjewo	37-48	1	17
73	Kujawa	36-49	4	36
74	Kujawa	36-49	5	58
75	Kujawa	37-49	1	1
76	Kujawa	37-49	2	22
77	Kujawa	37-49	3	23
78	Kujawa	37-49	-	106
79	Kujawa	37-49	-	107
80	Lisewo	37-48	1	1
81	Lisewo	37-48	40	2
82	Lisewo	37-48	2	4
83	Lisewo	37-48	3	5
84	Lisewo	37-48	4	6
85	Lisewo	37-48	5	7
86	Lisewo	37-48	6	8
87	Lisewo	37-48	7	9
88	Lisewo	37-48	8	10
89	Lisewo	37-48	9	11
90	Lisewo	37-48	10	12
91	Lisewo	37-48	11	13
92	Lisewo	37-48	12	14
93	Lisewo	37-48	13	15
94	Lisewo	37-48	14	16

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
95	Lisewo	37-48	15	18
96	Lisewo	37-48	16	19
97	Lisewo	37-48	29	20
98	Lisewo	37-48	17	36
99	Lisewo	37-48	18	37
100	Lisewo	37-48	19	38
101	Lisewo	37-48	20	39
102	Lisewo	37-48	21	40
103	Lisewo	37-48	22	41
104	Lisewo	37-48	23	42
105	Lisewo	37-48	24	43
106	Lisewo	37-48	25	44
107	Lisewo	37-48	26	45
108	Lisewo	37-48	27	46
109	Lisewo	37-48	28	48
110	Lisewo	37-48	30	68
111	Lisewo	37-48	31	69
112	Lisewo	37-48	32	70
113	Lisewo	37-48	33	71
114	Lisewo	37-48	34	93
115	Lisewo	37-48	35	94
116	Lisewo	37-48	36	95
117	Lisewo	37-48	37	96
118	Lisewo	37-48	38	97
119	Lisewo	37-48	39	98
120	Lisewo	37-48	-	99
121	Lisewo	38-48	42	129
122	Lisewo	38-48	43	130
123	Lisewo	38-48	44	131
124	Lisewo	38-48	45	132
125	Lisewo	38-48	46	233
126	Macikowo	39-47	1	2
127	Macikowo	39-47	2	3

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
128	Macikowo	39-47	3	4
129	Macikowo	39-47	4	5
130	Macikowo	39-47	5	7
131	Macikowo	39-47	6	8
132	Macikowo	39-47	7	9
133	Macikowo	39-47	8	10
134	Macikowo	39-47	9	11
135	Macikowo	39-47	10	14
136	Macikowo	39-48	11	31
137	Macikowo	39-48	12	41
138	Macikowo	39-48	13	44
139	Macikowo	39-48	14	70
140	Macikowo	39-48	15	71
141	Macikowo	39-48	16	73
142	Macikowo	39-48	17	74
143	Macikowo	39-48	18	92
144	Macikowo	39-48	19	95
145	Macikowo	39-48	20	96
146	Macikowo	39-48	21	97
147	Macikowo	39-48	22	98
148	Macikowo	39-48	23	101
149	Macikowo	39-48	24	103
150	Macikowo	39-48	25	104
151	Macikowo	39-48	26	105
152	Macikowo	39-48	27	106
153	Macikowo	39-48	28	107
154	Macikowo	39-48	29	108
155	Macikowo	39-48	30	109
156	Macikowo	39-48	31	110
157	Macikowo	39-48	32	111
158	Macikowo	39-48	33	112
159	Macikowo	39-48	34	113
160	Macikowo	39-48	35	114

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
161	Macikowo	39-48	36	115
162	Macikowo	39-48	37	116
163	Macikowo	39-48	-	117
164	Mokry Las	37-49	1	51
165	Nowa Wieś	37-48	2	52
166	Nowa Wieś	37-48	3	53
167	Nowa Wieś	37-48	4	54
168	Nowa Wieś	37-48	5	55
169	Nowa Wieś	37-48	6	56
170	Nowa Wieś	37-48	7	57
171	Nowa Wieś	37-48	8	58
172	Nowa Wieś	37-48	9	59
173	Nowa Wieś	37-48	10	72
174	Nowa Wieś	37-48	11	73
175	Nowa Wieś	37-48	12	74
176	Nowa Wieś	37-48	13	75
177	Nowa Wieś	37-48	14	76
178	Nowa Wieś	37-48	15	77
179	Nowa Wieś	37-48	16	78
180	Nowa Wieś	37-48	17	79
181	Nowa Wieś	37-48	18	80
182	Nowa Wieś	37-48	19	81
183	Nowa Wieś	37-48	20	82
184	Nowa Wieś	37-48	21	83
185	Nowa Wieś	37-48	22	84
186	Nowa Wieś	37-48	23	85
187	Nowa Wieś	37-48	24	88
188	Nowogród	39-47	20	1
189	Nowogród	39-47	3	15
190	Nowogród	39-47	4	16
191	Nowogród	39-47	5	17
192	Nowogród	39-47	6	18
193	Nowogród	39-47	7	19

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
194	Nowogród	39-47	8	20
195	Nowogród	39-47	1	21
196	Nowogród	39-47	9	22
197	Nowogród	39-47	10	23
198	Nowogród	39-47	11	24
199	Nowogród	39-47	12	25
200	Nowogród	39-47	13	29
201	Nowogród	39-47	14	30
202	Nowogród	39-47	15	31
203	Nowogród	39-47	16	84
204	Nowogród	39-47	17	85
205	Nowogród	39-47	18	86
206	Nowogród	39-47	19	94
207	Nowogród	39-47	2	95
208	Nowogród	39-47	21	101
209	Nowogród	39-47	22	106
210	Ostrowite	37-47	23	107
211	Ostrowite	37-47	1	10
212	Ostrowite	37-47	2	11
213	Ostrowite	37-47	4	15
214	Ostrowite	37-47	19	27
215	Ostrowite	37-47	5	32
216	Ostrowite	37-47	6	33
217	Ostrowite	37-47	7	34
218	Ostrowite	37-47	8	35
219	Ostrowite	37-47	9	51
220	Ostrowite	37-47	10	52
221	Ostrowite	37-47	11	53
222	Ostrowite	37-47	12	62
223	Ostrowite	37-47	13	63
224	Ostrowite	37-47	14	64
225	Ostrowite	37-47	15	65
226	Ostrowite	37-47	16	66

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
227	Ostrowite	37-47	17	67
228	Ostrowite	37-47	18	68
229	Paliwodzina	38-47	1	73
230	Paliwodzina	38-47	1	14
231	Paliwodzina	38-47	2	15
232	Paliwodzina	38-47	3	16
233	Paliwodzina	38-47	4	17
234	Paliwodzina	38-47	5	18
235	Paliwodzina	38-47	6	19
236	Paliwodzina	38-47	7	20
237	Paliwodzina	38-47	8	21
238	Paliwodzina	38-47	9	22
239	Paliwodzina	38-47	10	23
240	Paliwodzina	38-47	11	24
241	Paliwodzina	38-47	12	25
242	Paliwodzina	38-47	13	26
243	Paliwodzina	38-47	14	27
244	Paliwodzina	38-47	15	28
245	Paliwodzina	38-48	16	29
246	Paliwodzina	38-48	17	7
247	Paliwodzina	38-48	18	21
248	Paliwodzina	38-48	19	22
249	Paliwodzina	39-47	20	23
250	Paliwodzina	39-47	21	24
251	Paliwodzina	39-47	29	26
252	Paliwodzina	39-48	30	27
253	Paliwodzina	39-49	31	91
254	Paliwodzina	39-47	32	92
255	Płachoty	35-49	1	30
256	Płachoty	35-49	2	31
257	Płachoty	35-49	3	32
258	Płachoty	35-49	4	33
259	Płachoty	35-49	5	34

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
260	Płachoty	35-49	6	35
261	Płachoty	35-49	7	36
262	Płachoty	35-49	8	37
263	Płachoty	35-49	9	38
264	Płachoty	35-49	10	39
265	Płachoty	35-49	11	40
266	Płachoty	35-49	12	41
267	Płachoty	35-49	13	42
268	Płachoty	35-49	14	43
269	Płachoty	35-49	15	44
270	Płachoty	35-49	16	60
271	Płachoty	35-49	17	61
272	Płachoty	35-49	18	62
273	Płachoty	35-49	19	67
274	Płachoty	35-49	20	73
275	Płachoty	35-49	21	74
276	Podzamek Golubski	37-47	22	49
277	Podzamek Golubski	38-47	1	61
278	Podzamek Golubski	38-47	2	3
279	Podzamek Golubski	38-47	3	32
280	Podzamek Golubski	38-47	4	33
281	Pusta Dąbrówka	36-49	5	34
282	Pusta Dąbrówka	36-49	6	44
283	Pusta Dąbrówka	36-49	2	6
284	Pusta Dąbrówka	36-49	3	7
285	Pusta Dąbrówka	36-49	4	14
286	Pusta Dąbrówka	36-49	5	15
287	Pusta Dąbrówka	36-49	6	16
288	Pusta Dąbrówka	36-49	7	21
289	Pusta Dąbrówka	36-49	8	22
290	Pusta Dąbrówka	36-49	9	23

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
291	Pusta Dąbrówka	36-49	10	24
292	Pusta Dąbrówka	36-49	11	25
293	Pusta Dąbrówka	37-49	12	26
294	Pusta Dąbrówka	37-49	1	24
295	Ruziec	38-47	1	59
296	Ruziec	38-47	-	60
297	Skępsk	37-47	1	55
298	Skępsk	38-47	2	4
299	Skępsk	38-47	3	5
300	Skępsk	38-47	4	6
301	Skępsk	38-47	5	7
302	Skępsk	38-47	6	8
303	Skępsk	38-47	7	9
304	Skępsk	38-47	8	10
305	Skępsk	38-47	9	11
306	Skępsk	38-47	10	12
307	Skępsk	38-47	11	35
308	Skępsk	38-47	12	36
309	Skępsk	38-47	13	37
310	Skępsk	38-47	14	38
311	Skępsk	38-47	15	39
312	Skępsk	38-47	16	40
313	Skępsk	38-47	17	41
314	Skępsk	38-47	18	42
315	Skępsk	38-47	19	43
316	Skępsk	38-47	20	46
317	Skępsk	38-47	21	47
318	Skępsk	38-47	22	48
319	Skępsk	38-47	23	49
320	Skępsk	38-47	24	50
321	Skępsk	38-47	25	51
322	Skępsk	38-47	26	52
323	Skępsk	38-47	27	53

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
324	Skępsk	38-47	28	54
325	Sokoligóra	37-47	1	28
326	Sokoligóra	37-47	2	29
327	Sokoligóra	37-47	3	30
328	Sokoligóra	37-47	4	31
329	Sokoligóra	37-47	12	36
330	Sokoligóra	37-47	5	37
331	Sokoligóra	37-47	6	38
332	Sokoligóra	37-47	7	39
333	Sokoligóra	37-47	8	40
334	Sokoligóra	37-47	9	42
335	Sokoligóra	37-47	10	44
336	Sokoligóra	37-47	11	45
337	Sokoligóra	37-47	13	47
338	Sokoligóra	37-47	14	48
339	Sokoligóra	37-47	15	49
340	Sokoligóra	37-47	16	50
341	Sokoligóra	37-47	17	56
342	Sokoligóra	37-47	18	57
343	Sokoligóra	37-47	19	58
344	Sokoligóra	37-47	20	59
345	Sokoligóra	37-48	21	60
346	Sokoligóra	37-48	22	61
347	Sokoligóra	37-48	23	62
348	Sokoligóra	37-48	24	63
349	Sokolowo	38-48	25	64
350	Sokolowo	38-48	26	65
351	Sokolowo	38-48	1	8
352	Sokolowo	38-48	9	9
353	Sokolowo	38-48	12	10
354	Sokolowo	38-48	2	11
355	Sokolowo	38-48	3	12
356	Sokolowo	38-48	4	13

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
357	Sokolowo	38-48	5	14
358	Sokolowo	38-48	6	25
359	Sokolowo	38-48	7	26
360	Sokolowo	38-48	8	27
361	Sokolowo	38-48	10	28
362	Sokolowo	38-48	11	29
363	Sokolowo	38-48	13	30
364	Sokolowo	38-48	14	31
365	Sokolowo	38-48	15	32
366	Sokolowo	38-48	16	33
367	Sokolowo	38-48	17	34
368	Sokolowo	38-48	18	60
369	Sokolowo	38-48	19	61
370	Sokolowo	38-48	20	62
371	Sokolowo	38-48	21	63
372	Sokolowo	38-48	22	64
373	Sokolowo	38-48	23	65
374	Sokolowo	38-48	24	66
375	Sokolowo	38-48	25	67
376	Sokolowo	38-48	26	68
377	Sokolowo	38-48	27	69
378	Sokolowo	38-48	28	70
379	Sokolowo	38-48	29	71
380	Sokolowo	38-48	30	72
381	Sokolowo	38-48	31	73
382	Sokolowo	38-48	32	74
383	Sokolowo	38-48	33	75
384	Sokolowo	38-48	34	76
385	Sokolowo	38-48	35	77
386	Sokolowo	38-48	36	78
387	Sokolowo	38-48	37	79
388	Sokolowo	38-48	38	80
389	Sokolowo	38-48	39	84

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
390	Sokołowo	38-48	40	195
391	Sokołowo	38-48	41	196
392	Sokołowo	38-48	42	197
393	Sokołowo	38-48	43	198
394	Sokołowo	39-48	44	199
395	Sokołowo	39-48	45	200
396	Sokołowo	39-48	46	201
397	Sokołowo	39-48	47	202
398	Sokołowo	39-48	48	203
399	Sokołowo	39-48	49	277
400	Węgiersk	38-48	-	127
401	Węgiersk	39-48	1	1
402	Węgiersk	39-48	2	2
403	Węgiersk	39-48	3	3
404	Węgiersk	39-48	4	4
405	Węgiersk	39-48	5	5
406	Węgiersk	39-48	6	6
407	Węgiersk	39-48	7	6
408	Węgiersk	39-48	8	7
409	Węgiersk	39-48	9	8
410	Węgiersk	39-48	10	9
411	Węgiersk	39-48	11	10
412	Węgiersk	39-48	12	11
413	Węgiersk	39-48	13	12
414	Węgiersk	39-48	14	13
415	Węgiersk	39-48	15	14
416	Węgiersk	39-48	16	15
417	Węgiersk	39-48	17	16
418	Węgiersk	39-48	18	17
419	Węgiersk	39-48	19	18
420	Węgiersk	39-48	20	19
421	Węgiersk	39-48	21	20
422	Węgiersk	39-48	22	21

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
423	Węgiersk	39-48	23	22
424	Węgiersk	39-48	24	23
425	Węgiersk	39-48	25	24
426	Węgiersk	39-48	26	25
427	Węgiersk	39-48	27	26
428	Węgiersk	39-48	28	27
429	Węgiersk	39-48	29	28
430	Węgiersk	39-48	30	30
431	Węgiersk	39-48	31	31
432	Węgiersk	39-48	32	32
433	Węgiersk	39-48	33	33
434	Węgiersk	39-48	34	35
435	Węgiersk	39-48	35	36
436	Węgiersk	39-48	36	37
437	Węgiersk	39-48	37	39
438	Węgiersk	39-48	38	40
439	Węgiersk	39-48	39	42
440	Węgiersk	39-48	40	43
441	Węgiersk	39-48	41	46
442	Węgiersk	39-48	42	47
443	Węgiersk	39-48	43	49
444	Węgiersk	39-48	44	50
445	Węgiersk	39-48	45	51
446	Węgiersk	39-48	46	52
447	Węgiersk	39-48	47	53
448	Węgiersk	39-48	48	54
449	Węgiersk	39-48	49	55
450	Węgiersk	39-48	50	56
451	Węgiersk	39-48	51	57
452	Węgiersk	39-48	52	58
453	Węgiersk	39-48	53	59
454	Węgiersk	39-48	54	60
455	Węgiersk	39-48	55	63

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
456	Węgiersk	39-48	56	64
457	Węgiersk	39-48	57	65
458	Węgiersk	39-48	58	66
459	Węgiersk	39-48	59	67
460	Węgiersk	39-48	60	68
461	Węgiersk	39-48	61	60
462	Węgiersk	39-48	62	61
463	Węgiersk	39-48	63	68
464	Węgiersk	39-48	64	69
465	Węgiersk	39-48	65	72
466	Węgiersk	39-48	66	75
467	Węgiersk	39-48	67	76
468	Węgiersk	39-48	68	82
469	Węgiersk	39-48	69	83
470	Węgiersk	39-48	70	84
471	Węgiersk	39-48	71	85
472	Węgiersk	39-48	72	86
473	Węgiersk	39-48	73	87
474	Węgiersk	39-48	74	88
475	Węgiersk	39-48	75	89
476	Węgiersk	39-48	76	90
477	Węgiersk	39-48	77	91
478	Węgiersk	39-48	78	92
479	Wrocki	35-48	5	95
480	Wrocki	35-49	1	47
481	Wrocki	35-49	2	48
482	Wrocki	35-49	3	49
483	Wrocki	35-49	4	66
484	Wrocki	35-49	23	70
485	Wrocki	36-48	24	71
486	Wrocki	36-48	25	73
487	Wrocki	36-48	26	74
488	Wrocki	36-48	27	75

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
489	Wrocki	36-48	28	76
490	Wrocki	36-49	6	27
491	Wrocki	36-49	7	29
492	Wrocki	36-49	8	30
493	Wrocki	36-49	9	32
494	Wrocki	36-49	10	33
495	Wrocki	36-49	11	34
496	Wrocki	36-49	12	32
497	Wrocki	36-49	13	34
498	Wrocki	36-49	14	35
499	Wrocki	36-49	15	50
500	Wrocki	36-49	16	51
501	Wrocki	36-49	17	52
502	Wrocki	36-49	18	53
503	Wrocki	36-49	19	54
504	Wrocki	36-49	20	55
505	Wrocki	36-49	21	56
506	Wrocki	36-49	22	57
499	Wrocki	36-49	15	50
500	Wrocki	36-49	16	51
501	Wrocki	36-49	17	52
502	Wrocki	36-49	18	53
503	Wrocki	36-49	19	54
504	Wrocki	36-49	20	55
505	Wrocki	36-49	21	56
506	Wrocki	36-49	22	57

Spis tabel

TABELA 1. WYKAZ OBOWIĄZUJĄCYCH MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA TERENIE GMINY GOLUB - DOBRZYŃ	28
TABELA 2. ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW W GMINIE GOLUB-DOBRZYŃ..	48
TABELA 3. WYKAZ OBIEKTÓW Z GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW STANOWIĄCYCH WŁASNOŚĆ GMINY GOLUB - DOBRZYŃ	52
TABELA 4. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	54
TABELA 5. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ PRZEWIDZIANYCH DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GOLUB-DOBRZYŃ NA LATA 2025-2028.....	59
TABELA 6. PRZYKŁADOWE MIERNIKI REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GOLUB-DOBRZYŃ NA LATA 2025-2028	66
TABELA 7. WYBÓR MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W GMINNYM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GOLUB-DOBRZYŃ NA LATA 2025-2028	68

Spis rysunków

RYSUNEK 1. WZÓR ZNAKU INFORMACYJNEGO UMIESZCZONEGO NA ZABYTKACH NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW	9
RYSUNEK 2. LOGO POMNIKA HISTORII	10
RYSUNEK 3. GRANICE ADMINISTRACYJNE GMINY GOLUB – DOBRZYŃ	31
RYSUNEK 4. GRANICE UKŁADU RURALISTYCZNEGO MIEJSCOWOŚCI WROCKI	38
RYSUNEK 5. GRANICE UKŁADU RURALISTYCZNEGO MIEJSCOWOŚCI OSTROWITE	39

Spis fotografii

FOTOGRAFIA 1. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARII MAGDALENY W OSTROWITEM	40
FOTOGRAFIA 2. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA WE WROCKACH	41
FOTOGRAFIA 3. WIDOK NA KOŚCIÓŁ EWANGELICKI W OSTROWITEM	42
FOTOGRAFIA 4. WIDOK NA PAŁAC W SOKOŁOWIE	43
FOTOGRAFIA 5. WIDOK NA DWÓR W OSTROWITEM	43
FOTOGRAFIA 6. WIDOK NA BUDYNEK DAWNEJ SZKOŁY W MIEJSCOWOŚCI PODZAMEK GOLUBSKI	44
FOTOGRAFIA 7. WIDOK NA DAWNY SZPITAL W MIEJSCOWOŚCI WROCKI.....	45
FOTOGRAFIA 8. PRZYKŁAD KAPLICZKI PRZYDROŻNEJ NA TERENIE GMINY GOLUB-DOBRZYŃ	46
FOTOGRAFIA 9. WIDOK NA CMENTARZ PARAFIALNY WE WROCKACH	47
FOTOGRAFIA 10. PRZYKŁAD ZABUDOWY Z CZERWONEJ CEGŁY LICOWEJ W MIEJSCOWOŚCI WĘGIERSK (PO PRZEPROWADZONEJ MODERNIZACJI POKRYCIA DACHOWEGO).....	48

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.) ustawa nakłada na gminę obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Zgodnie z obowiązującymi przepisami gminny program opieki nad zabytkami opracowuje się na okres 4 lat.

Program ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Przyjęcie programu opieki nad zabytkami umożliwi samorządowi gminy wykonywanie zadań własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W związku z powyższym uznaje się za zasadne przyjęcie przedmiotowej uchwały.